

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

108835

50 kr.

PO
SLOVINSKU.

Napsal

JAN LEGO.

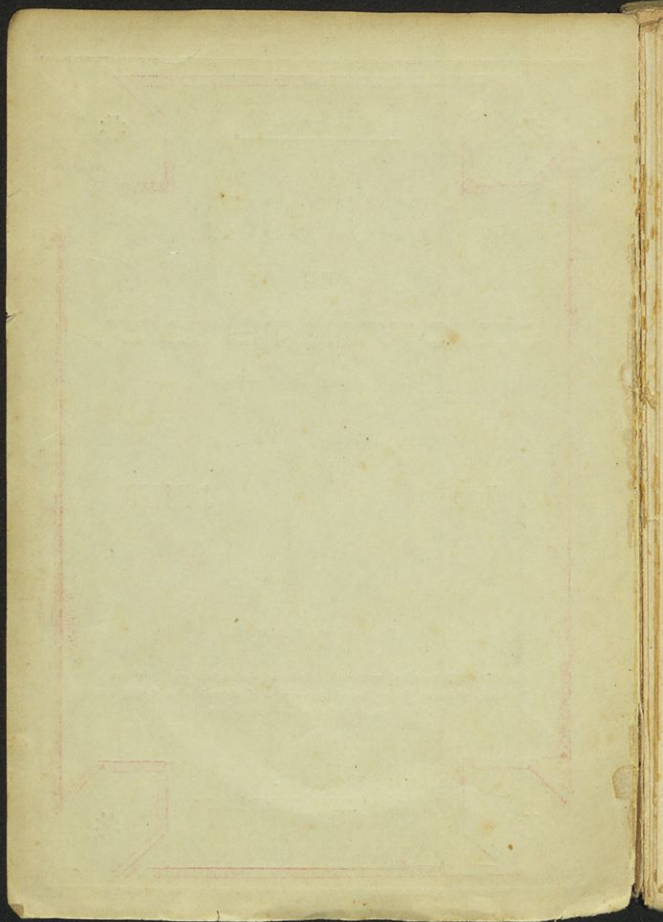
Znak města Lublaně.

(Se 17 vyobrazeními v textu, dvěma vloženými pohledy na
Lublaň, plánem Postojenské pecery a Lublaně a s úplným
slovinsko-českým slovníčkem.)

V PRAZE.

Knihhtiskárna F. ŠIMÁČEK Nakladatelstvo

1887.

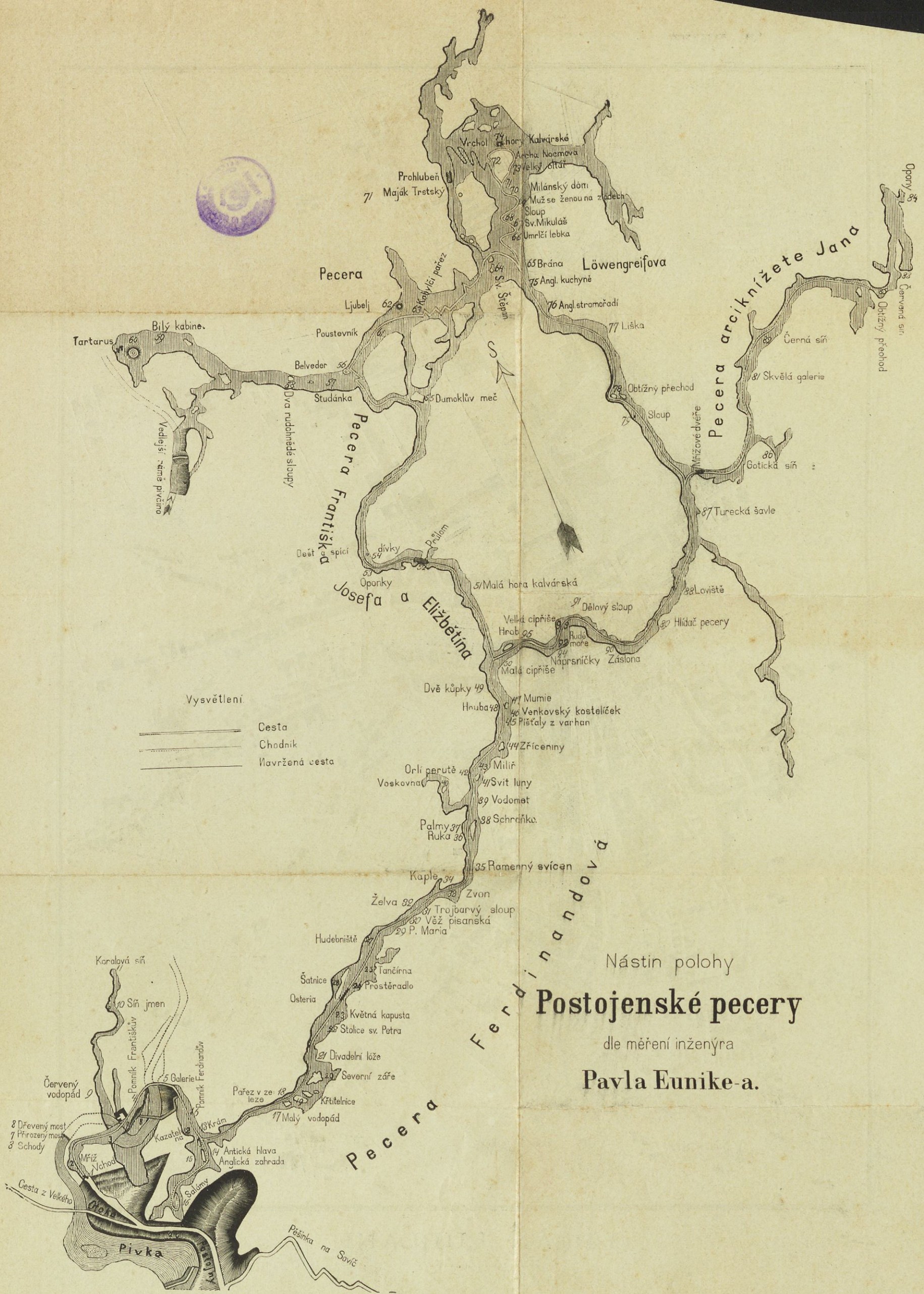

a) Kostel protestantský. — b) Telegrafní úřad.
 — c) Františkánský kostel a škola. — d) Obec.
 škola. — e) Báňský revírní úřad pro Krajinu
 a Přímoří. — f) Městský chorobinec. — g) Skla-
 diště hasičské. — h) Kostel Petřský. — i) Ob-
 chodní učiliště. — k) Divadlo. — l) Městský
 delegovaný okr. soud. — m) Kostel Vršilský.
 — n) Trnovský farní kostel. — o) Residence
 biskupská. — p) Radnice. — q) Okr. hejtman-
 ství okolí Lublaňského. — r) Zemský soud. —
 s) Redutní sál. — t) Kostel sv.
 Jakuba. — u) Floriánský ko-
 stel. — v) Rudolfinum. —
 w) Kostel německého rytíř-
 ského řádu. — x) Dívčí sirot-
 činec. — y) II. městská obecná
 škola.

PLÁN LUBLANĚ

od B. Kutiny.

PRŮVODCE PO SLOVINSKU.

NAPSAL

JAN LEGO.

(Se 17 vyobrazeními v textu; dvěma vloženými pohledy na
Lublaň, plánem Postojenské pecery a Lublaně a s úplným
slovinsko-českým slovníčkem.)

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK NAKLADATELSTVO.

1887.

108835-

108835

№ 99/1951

V Evropě není druhé země, kterou by příroda byla vyznamenala na takovém poměrně malém prostranství tolikým bohatstvím a takovou rozmanitostí svých půvabův a zvláštností, jako Slovinsko. Z její říše — od nebetyčných hor s věčným ledem až po siné, průhledné moře — nakupenost zde vzácností, z nichž některé hledati musíš různý po světě a z nichž zas mnohé jenom zde nalezneš. Zde na př. král Julských alp, Tříhlav, jenž z Trenty a ze Vrat dokonalými stěnami do výše 2864 metrů strmí a s jehož temene jest rozhled z nejrozsáhlejších vůbec, v Rakousku pak největší; — zde druhý Rigi, velebný Dobráč; — zde největší údolí ve veškerém Alpstvu, úrodná rovina Lublaňská; — zde nejdivočejší údolí veškerého Alpstva, Logarova dolina v Kamnických Alpách; zde přerokošné údolí Bledské, jehož jezero se pokládá za nejkrásnější mezi menšími jezery v Evropě; — zde jezero, na němž se do roka žne i seno seče

a zvěř i ryby loví, jezero Círknické; — zde řeky pod zemí tekoucí: Pivka - Unec - Lublance, Reka-Timav; — zde zkamenělé moře — ten přepodivný Kras: tu s pralesem a šelmou, tu se svou pouští holé a holé skály, tu pak opět s rozkošnými stráněmi k modravé Adrii sestupujícími, na nichž skvostná réva prosecká a sady fíkové a mandlové bují; — zde v útrokách země živé stříbro, rtuť v Idrii; — zde světoznámý ocelek, zde olovo, zde kamenného uhlí v hojnosti; — zde teplá zřídla a výtečné kyselky; — zde konečně celý podzemní svět, jediný v Evropě a snad i vůbec na světě; — svět to, jehož jen malá část — totiž postojenská pecera — souborem svých vzácností přestihuje každou dosud známou peceru; svět to pozemních vrchů, jezer a řek s mosty a se zkamenělými vodopády; chrámův a dvoran s obrovskými sloupy, se zvony a varhanami, s oponami a draperiemi; svět to samých a samých bludišť, jichž konce se člověk sotva kdy dopátrá, skrytých ve věčných tmách, jejichž hrůzu už ty děsné propasti opovídají, které k nim do nedohledné hloubky vedou. — Toť, hle, Slovinsko! — —

A tento svět divů jmenuje se Slovinskem, že jej obývá národ naší krve a našich kostí, národ Slovinský; národ to našich osudův i na-

šeho snažení; národ, s nímž už před tisíci lety byli jsme spojeni a jenž dosud jest nejvěrnějším spojencem naším; národ svobody milovný, velenadáný i pilný a dělný; národ, z jehož jádra vyšli mužové jména světového, vědě a umění na ozdobu, slovanské národnosti ke slávě, každému poctivému Slovanu pak k hrdosti a nadšení.

Zavděčíme se tedy zajisté každému, kdož jednak v dívech a krásách přírody se pokochati, jednak zase bratrský národ poznati chce, když jej tuto opatříme průvodcem, jenž mu nejen cestu ukáže ke všem znamenitostem přírody a k památkám historickým a uměleckým, ale jenž — pokud odměřená prostora těchto listů stačí — jej též seznámí s národem slovinským, v kteréžto stránce se mu cizojazyčný průvodce vždycky odmlčí.

Slovinsko.

Cesta na Slovinsko dá se vykonati po železnici do kruhu a může se nastoupiti směrem buď přes Linec (Sv. Valentin), buď pak přes Vídeň. Obojí směr sbíhá se v Lublani, odtud jde dále do Terstu, z Terstu pak zpátky do Lublaně. Který směr je vhodnější, o tom rozhoduje přání cestovatelovo, chce-li totiž Vídeň a Štýrský Hradec buď na počátku, buď na konci své cesty navštívit a je-li vůbec pánem své vůle, nejde k žádné společnosti, jako na př. zábavním vlakem, poután. — Kdo ostatně miluje přírodu a hluku a dusnu domácího města utíkáje touží, by v jejím lůně sobě co nejdříve odpočinul, okřál a novými silami sebe osvěžil, nevrhne se ovšem ze Skyllý do Charybdy, ale bude spěchati, by se co nejdříve v Alpách ocitl.

Přes *Vídeň* jde volné cestování (t. j. kterýmkoliv vlakem) se zastávkami ve Štýrském Hradci,

v Mariboru a v Celji do Lublaně; — přes *Linec* (Sv. Valentin) pak do Celovce, odtud s dalšími a delšími zastávkami v Běláku a v Trbíži v Korutanech, v Bledu a v Kraní na Gorensku (Horním Kraňsku) do Lublaně. Z Lublaně jde dále pouť po jižní dráze na stanici Rákeckou (k návštěvě círknického jezera a mostů sv. Kanciana), z této stanice dále do Postojny k návštěvě peccery a pak hradu V Jámě a konečně do Terstu.

Železnice tohoto obvodu jsou: 1. Dráha korunního prince Rudolfa (ze Sv. Valentina do Lublaně) a 2. jižní dráha (z Vídně do Terstu) s odboční tratí z Maribora Podrávím do Celovce a Běláka.

Nejmenší míra k vykonání této okružní cesty jest 10 dní, když některé zastávky (na př. v Kraní a Rákeku) z náměru vypustíme a když nikde se déle nezdržíme nežli den; chceme-li však podnikati vycházky z některých turistických stanic do jejich okolí aneb některé delší odbočky od nich na dobu dvou až šesti dnů, jako na př. z Běláka, Trbíže, Bleda a Kráně, stačí nám pak 5 neděl, arci šetří-li nás při tom při všem co nejmilostivěji — Jupiter pluvius.

Vedle zajímavostí kulturních a národopisných jsou to hlavně vzácnosti přírody, které

naši návštěvu Slovinska přestědře odměňují; jsou to: 1. Bohatě rozmanité krajiny alpské; 2. pecery Krasu a 3. moře.

Rozmanitost alpských krajin na Slovinsku má původ svůj v rozličnosti útvarů horských, jimiž krajiny také rozličného rázu nabývají. Krajiny prahorního útvaru, jenž Slovinsko na severu roubí, mají zcela jiný ráz, nežli krajiny útvaru vápencového, jenž hlavně jest půdou slovinskou. Krajiny útvaru prahorního jsou celkem měkčích vlnitých forem, mají jinou floru a jejich vegetace sahá téměř až po čaru věčného sněhu a ledu. Chceme-li je dle jejich obrysů přirovnati k některému slohu stavitelskému, můžeme říci, že jsou slohu románského. — Krajiny útvaru vápencového mají naproti předešlým skoro samé ostré formy, vše, co se do výše pne, pne se strmě, vše je tu samý sráz; vegetace jest u výši od 1900 do 2250 m. už řídká, ještě výše přestává už docela a pak následuje samý ostrý štít a rozkolený hřbet, s nichž se sníh při prvních teplejších paprscích slunečních ihned svezí. Krajinám vápencového útvaru mohli bychom oproti předešlým dáti přísudek „gotického slohu“.

Jižní vápencové Alpy liší se od severních sester svých (solnohradských atd.) nejen už jižní

vegetací, nýbrž mnohem větším bohatstvím rozhledův a vůbec krajinných obrazů, kdežto severní vápencové Alpy zase více jezer mají. Porovnáme-li však hodnotu obou těchto předností, shledáme, že jezera severních vápencových Alp (t. j. rozumějme krajinu okolo vody) jsou ve svém hlavním rázu skoro veskrz sobě podobna, kdežto rozmanitost krajinných obrazů v jižních vápencových Alpách až do nekonečna jde.

Dráva se Savinou, pak Sáva a Sóča jsou řeky, v jejichž oblasti se na úpatí hor skytá obraz za obrazem, druh druhu krásnější. — S Dobráče, pak s vrcholů Karavanek a Kamnických Alp, jako zejména se Stola a s Grintovce, a konečně s kteréhokoliv značnějšího vrcholku Julských Alp, ovšem však na prvním místě s Tříhlava. otevírají se zase rozhledy po široších okresích, jež naplněny jsou vši krajinnou rozmanitostí se vši její barvitostí a z nichž každý vždycky svůj zvláštní půvab má. Jakých ohromných rozměrů jest rozhled na př. s Tříhlava, představmež si, když sahá k severu až na Vysoký Šváb u Mariecely, na jihu pak když objímá veškerý záliv mezi Istrou a Benáteckem tak, že též veškerou Istru jako na mapě spatřuješ, — a že k jihovýchodu dosahuje Plešivice v Bosně. — S Grintovce Kamnických Alp jest viděti až na

Raxalpu a Sněžník u Vídně, což ovšem jest možno jen šťastným rozestavením hor na severu. — Vůbec jsou rozhledy s vrcholů jižních vápencových Alp provázeny samými šťastnými okolnostmi, jakýchž jinde mnohem a mnohem vyšší vrcholy postrádají. Co se též pouhých pohledů do dálky týče, kteréž jinde velikou vzácností bývají, jest už Lublaň sama nejvděčnějším stanovištěm, odkudž spatřiti můžeš veškerý jižní líc malebných Kamnických Alp i velikou část Karavanek, z Julských Alp pak až do dálky více než osmi mil ty nesčíslné nejvyšší štíty a slemená jejich s mohutným Tříhlavem uprostřed.

O Goreňsku vůbec shodují se všichni scestovalí turisté v úsudku, že zcela zvláštní ráz je ve veškerém Alpstvu vyznamenává; že zejména jakási lahoda na něm spočívá, která vše rozmile půvabným činí, k pobytu a k pokochání mocně zvouc, a že také to, co nazýváme v líčení krajin mužským a ženským rázem, zde ve velikolepých rozměrech a úplnou shodou jest sloučeno tak, že oko nikdy se nepřesycuje a tím i neumdlévá, ale vždycky okřívá. — Charakteristické jest, co jsem tak často slýchal z úst mnohého prostinkého domorodce, když provázeje mne na svých cestách a dívaje se v patrném

zanícení po kraji svém, ke mně se posléze obrátil se slovy: Naš kraj je lep kraj, kaj ne?

Což pak se pecer, jeskyň, doutí a propastí Krasových i s jezerem Círknickým týče, jest to všecko souhrnem svým a jakožto komplex, jehož části přímo i nepřímo spolu souvisí, zvláštností právě jedinou v Evropě, jakož jest vůbec Kras také jen jediný v Evropě.

CELOVEC.

Celovec má 19.000 obyv. a jest jakožto hlavní město vojvodství korutanského sídlem zemských úřadův a knížete-biskupa diecése Krcké (krške, Gurk), má vyšší gymnasium a reálku, měšťanskou školu a německý ústav ku vzdělání učitelův a učitelek. Slovinského ústavu učitelského pro 130.000 korutanských Slovinců, kteří třetinu veškerého obyvatelstva země činí, *zde a vůbec v zemi není*. Němčina jest také nejen na každé venkovské škole území slovinského povinným předmětem, ale též vyučovacím jazykem v druhé třídě, ba dle okolností už ve druhém semestru. Do takových škol dosazují se často

učitelé, kteří slovinského jazyka nejsou mocni a naopak zase do škol německého území učitelé, kteří jsou rodilí Slovinci. Tím způsobem naučí se slovinské dítě čísti lépe německy nežli slovinsky a aby se dále v němčině dotvrdilo, zakládá Schulverein všude německé knihovny; jiných úkolů mu v Korutanech nezbývá žádných a tak nabyta tam slovinština nyní už skoro významu něčeho vedlejšího, němčina pak něčeho absolutně potřebného. Z té příčiny slovinský národovec těžce nese dosavadní nedostatek slovinských spisů pro mládež, aby se neodcizila mateřskému jazyku slovinskému docela. Že Slovinec čítá rád, vzdělati se snaže, důkazem toho jest „Družba sv. Mohora“ (společnost sv. Hermagory), která ročně 6 knížek dohromady o 72 arších vydává, z nichž 4 knížky jsou obsahu poučného neb vzdělavacího, dvě pak náboženského. Spolek tento má nyní už více než 35.000 členů, tak že každý 38. Slovinec (neb Slovinka) jest členem jeho. Sídlo správy jeho jest v Celovci, kterouž řídí velezasloužilý Ondřej Einspieler (nar. 1813), bývalý katecheta a profesor Celovecké reálky, zemský poslanec a redaktor Miru; hlavní podporou spolku pak jest duchovenstvo slovinské, na němžto také v Korutanech existence národnosti slovinské visí.

Nejkrásnější stavba v Celovci jest kostel Uršulinek u sv. Ducha, pak katedrální chrám u sv. Petra a Pavla s nádherným hlavním oltářem, pak s pěknými malbami na obmítce a stukaturami. Městský farní chrám sv. Jiljí jest nejstarší, avšak v l. 1692—1697 zcela obnovená stavba chrámová v Celovci, sahající svými počátky až do dob prvního křesťanství v Korutanech. Jeho věž jest 91·6 m. vysoká, odkud z galerie (47·4 m. nad městem) jest přerozkošný rozhled po veškerém údolí a jeho velkolepém roubení. Ostatní chrámy jsou: Benediktinů (z r. 1613), Kapucínů (z r. 1646), seminářský (bohoslovecké fakulty), Elišbětinek (z r. 1710), chorobince a protestantský.

Jiné znamenitější stavby jsou: 1. Stavovský hrad se zemskými úřady. 2. Stavovský zemský dům, kde někdy korutanští vojvodové sídleli, jenž však po mnohých požárech a jiných nehodách přestavěn jest. V něm nalézá se: a) Stavovský sál znaků, t. se znaky korutanské šlechty, pak s dvěma malbami, představující mi někdejší holdování korutanským vojvodům na gospelsvet-ském poli (Zollfeld) a na knížecím kameni v krnském hradě, kterýžto kámen sem přenesen jest. b) Červený sál za sněmovnu užívaný. c) Malý sál znaků. 3. Zemské Museum (Rudolfinum) má

velmi vzácnou a bohatou sbírku starožitností, hlavně na gospesvetském poli, na Gurině u Kotoč v zílské dolině a na majdalenské hoře u Temaň nalezených. 4. Palác knížete biskupa s pěknou zahradou, obecenstvu přístupnou. 5. Na knížecím náměstí stojí 20 m. vysoký obelisk z r. 1805 na památku přešpurského míru. C. k. studijní bibliotheka (v gymnasijsní budově) má 36.000 svazků tiskových děl.

Celovec leží nad řekou Glinou v úrodné a největší rovině Korutan, otevřené k východu, k ostatním stranám pak sevřené nižšími horami, výběžky to alpskými. Splavný průplav Lendský spojuje zde Glínu s jezerem Vrbským, dlouhým pět hodin a širokým skoro půl hodiny, jehož břehy představují veliké panorama krásných obrazů, k nimž nás parník donáší. Blíže i vzdálenější okolí Celovce jest plno míst, jichž krajinné půvaby hojnou měrou návštěvu odměňují. Historicky však nejpamátnější jest blízké gospesvetské pole, jednak pro starožitnosti římské, jež zde znamenité Virunum po sobě zanechalo, jednak zas proto, že dle staroslovanského mravu a podobně jako u nás někdy na Vyšehradě, korutanští vojvodové zde po dlouhá století až do r. 1597 významným způsobem nastoleni bývali

B Ě L Á K.

V Běláku vidíme a cítíme se už více v alpské krajině, jejíž vzduch nás také co nejpříjemněji ovanuje. Zevšad blíží se k nám velikáni: na jihovýchodu srázné Karavanky s Kepou (Mittagskogel, 2144 m.), na jihu mohutný Babí zub (Manhart, 2678 m.), na jihozápadě velebný Dobráč (2167 m.), na severu pak Vysoščica (1910 m.). Kamkoli se oko obrátí, všude okřívá zelení lesův a zahrad, rozkošný pohled však otevírá se mu po Drávě vzhůru i dolů, slovem: Bělák jest svou polohou nejkrásnější město v Korutanech. Jako v Celovci, neopomiň i zde vystoupiti na věž farního chrámu sv. Jakuba, odkud se před tebou rozevře velikolepé panorama, plné a plné blízkých i vzdálených, jednak rozmilých a lahodných, jednak zas mohutných obrazů, jichž celek zůstaví v tvé duši nejhlubší dojem.

Bělák má 6000 obyvatelův a leží na rozhraní slovinské a německé národnosti. Farní chrám sv. Jakuba (z XV. století) jest krásná stavba s mnohými vzácnostmi.

Bělák poskytuje do bližšího i vzdálenějšího okolí tolik vycházek, že můžeš zde tři neděle

pobyti a každého dne partii jinam podniknouti, někdy i dvě partie denně. Nejvděčnější partií jest ovšem vystoupení na Dobráč, kámž se i vozmo dostati můžeš. Odtud spatříš ledovce korutanské a solnohradské na severu ve vší jejich nádheře, na jihu pak zase dolomitské velikány, jako Čaninu (2582 m.) a Tříhlav (2864 m.); v údolí lesknou se hladiny jezer: Blatského, vrbského a oževanského; rozkošný pohled máš do údolí zílského a kanálského.

Po návštěvě Dobráče jest návštěva jezera blatského nejdůležitější, a to pro rozmilost romantického roubení jeho, v kteréžto příčině s jezerem bledským závodí.

Asi $\frac{3}{4}$ hodiny jižně od Běláka jsou Teplice bělácké s indifferentní vodou teploty 23° R. a účinku jako vody v Gastýně a Pfäfersu.

Kdo slovanský lid v jeho starých mravech poznati chce, nechť pobude nějaký čas v zílské dolině a vyhlédne si k tomu také neděli, na kterou připadá v některé značnější osadě posvácení (žegnanje). Zde jest lípa ještě posvátným stromem slovanským; pod ní radí se staří o prospěch obce, pod ní jednají se sňatky a výbavy, pod ní koupě a prodej, pod ní konečně uklízejí se spory a zjednávají se shoda a mír. Když pak staří své jednání dokončili, přijde mládež

s hudbou a tanec (rej) počne. K tomu dostaví se i z jiných osad zástup za zástupem taktéž s hudbou, i milo jest dívati se, v jakém pořádku a jakými obřady vše se děje. Tam pod lípou ještě nikdo nikoho neurazil, pod ní také nestrhla se nikdy rvačka — jakž také, vždyť jest lípa stromem posvátným! — —

V zílské dolině působil dlouhá léta nadšenec pro slovanskou ideu, farář Matija Majar-Ziljski (nar. 1807), jenž nyní v Praze žije.

TRBÍŽ.

Trbíč, horní a dolní, městys s 1100 obyv., jest nejdůležitějším místem kanalského údolí a touže měrou, jako Bělák turistickou basí. Svou blízkostí sahají si však Bělák a Trbíč ve výletním oboru svém v ruce, jako zejména co se týká údolí zílského a zílického. V Trbíži cítíme se teprve nejvlastněji v horách; zdeť nás na všech stranách těsně obstupují samí kolosové, jichž výšky ani netušíme, poněvadž po nich vzhůru hledíme. Jsme zde v říši divotvorného dolomitu; všecko vůkol nás jest veliko-

lepé. Údolí rozbíhají se odtud na všechny strany : Zílické od jihu na sever, kanalské na západ a bělopečské na východ až pod Kořen, odkud údolí sávské počíná. Hořejším (jižním) zílickým údolím přijdeme k romantickému jezeru rabelskému a nad ním k průsmyku předělskému, odkud pak sestupujeme do Goricka boleckou dolinou. — Kanálské údolí stvořil Pánbůh pro sváteční turisty; zdeť v hojnosti všeho, co oko jen ráčí, aniž by se při tom noha namáhala přílišně. — Bělopečským údolím vcházíme do Kraňska, kdež hned na prahu (asi $\frac{3}{4}$ hod. již. od stanice) nás pozdravují obě bělopečská jezera, kteráž mezi horskými jezery svou krásou málo sobě rovných mají. Obě jsou od sebe oddělena nevysokým hřbetem a za jižním jezerem strmí dokonalou stěnou Babí zub (Manhart) objímaje obě v pravo a v levo mohutnýma ramenoma svýma. Jedouce po železnici od Trbíže na Bledsko, máme v levo Karavanky, v pravo pak Julské Alpy. Karavanky mají zde svahy měkčích tvarů (do Korutan samé srázy), Julské Alpy pak jeví se zde jako velikolepá gotická stavba; vše vybíhá v samý ostrý štít a v samou pyramidu do výše od 2000 až 2600 m., a každou chvíli otevře se ti příčné údolí, jehož konec skoro pokaždé krásný obraz uzavírá.

Brzo za Radečemi otevírá se v pravo příčné údolí Planica, na jehož nejvyšším konci pod východním ramenem Babího zubu se prameny Sávy nalézají, kteréž pak pod půdou údolí se sáknou a v jezeře podkořenském s jinými prameny sbírají, odkud pak Sáva už jakožto řeka teče. Odtud jmenuje se Sáva až pod Rádovljici, kořenskou č. hořejší Sávou, od Rádovljice pak, kdež se spojuje se Savicí z Bochyň tekoucí, prostě Sávou. Savica má počátek v sedmi jezírkách na alpě Komně, jižně pod Koňavcem (2570 m.) a východně pod Lípou (2400 m.), Voglem (2350 m.) a Kalem (2003 m.) a tekouc později údolím bochyňským, jmenuje se též bochyňskou Sávou.

U Kraňské gory (Kronau) otevírá se nám druhé příčné údolí Pišenica, jehož pozadí Mojstroka (2367 m.), Prisenik (2555 m.), Razor (2601 m.), Rogica (2584 m.) a Škratica (2643 m.), velikolepě roubí. Mezi Mojstrokou a Prisenikem je průsmyk, za nímž, na jižním svahu, se prameny Sóče nalézají.

U Mojstrány (stanice: Dolge, něm. Lengenfeld) otevírá se údolí Vrata (slovinsky vysloveno: Uráta), vzácnost to alpská; jestiž těsně sevřeno samými velikány a zvláště na hořejším konci u Lukně (1779 m.), kudy možno dostati

se na druhou stranu do zadní Trenty (pod Tříhlavem 1005 m.) svírají je dokonalými stěnami v pravo: Stenar (Steiner, 2506 m.) a Pýchavec (2418 m.), v levo pak Cmír (2391 m.) a Tříhlav (2864 m.) — V dolejší části mají Vrata krásný vodopád Peričník. Souběžným údolím Koutem (Kôt), do něhož taktéž od Mojstrány cesta na levo vede, vystupuje se novějšího času na Tříhlav.

Nad Mojstránou jest Kepa (Mittagskogel 2144 m.) nejvyšším zde vrcholem Karavanek. V Mojstráně pěstuje se včelařství velmi horlivě a odtud se také posílají včely „Krajinky“ do Čech.

Od Mojstrány dále na pravé straně omezuje Mežáklja údolí stěnami (800 m. nad údolím), i míjíme Jesenice a Sávu (s železárnami), brzy na to Javorník (též se železárnami), — údolí se šíří a za několik minut jedeme už od Most po širé rovině k Léscům, vidouce v pravo u vzdálenosti hodiny cesty už hrad Bledský.

B L E D.

Údolí Bledské má podobu obdélníku, širokého míli a dlouhého půl druhé míle, délkou od severozápadu k jihovýchodu ležícího. Od severu k jihu teče úžlabinou, lesem porostlou, hořejší Sáva, kteráž se mezi Bodežičemi a Rádovljicí spojuje se Savicí.

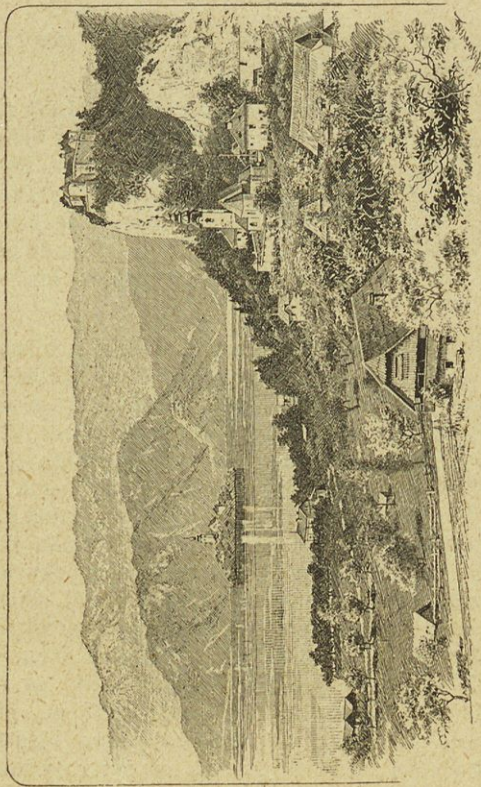
Bledskem nazývá každý turista toto veskeré údolí, domácí lid však jmenuje jenom kraj po pravém břehu Sávy Bledskem, kraj po levém břehu pak Rádovljickem. Nazývejme je zde, pro krátkost také Bledskem, majíce od jezera Bledského nejvhodnější východiště na všechny strany.

Na severu roubí Karavanky Bledsko: Vajšnikem (2103 m.), Stolem (2239 m.), Zelenicí (2179 m.), a Beguňšicí (2063 m.); na severozápadě pyramidní skupina: Holmu (840 m.), Strmé stráně (933 m.) a Traty (1038 m.); na západě stupňovitý svah Julských Alp, t. planiny poklucké. Na terasách tohoto svahu leží přerozkošně vesničky Slamnik a Zatrnik. Nad tímto svahem v pozadí zdvihá Tříhlav (2864 m.), velebné téměř své, zdobené po skrání ledovcem; v levo od něho strmí Koňavec (2570 m.),

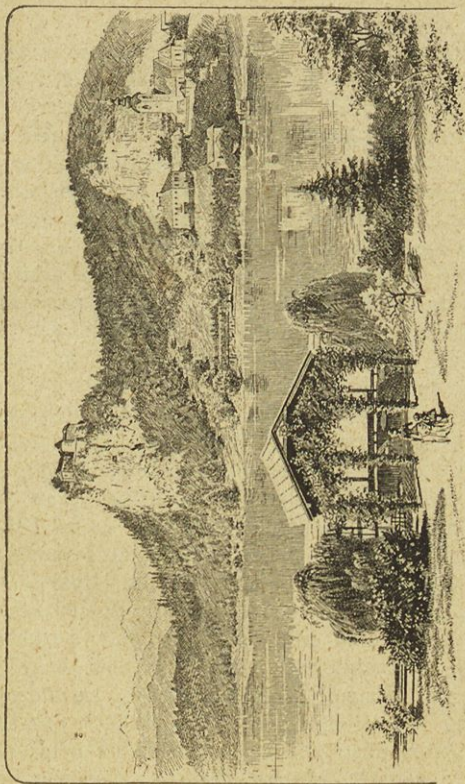
v pravo Rjavína (2534 m.), před tou zas v pravo Debéla pěč (2015 m.)

Na jihozápadu mezi Pleší (v pravo 1331 m.) a Babím zubem (v levo 1129 m.) jest vchod do Bochně. Pod srázem Babího zubu hledí k nám přívětivě Kupljenik se svým kostelíčkem (613 m.); dále na jihu sestupuje Jedlovce lesnatými stráněmi do údolí, k jihovýchodu pak dovoluje poríčí sávské daleký pohled směrem k Lublani.

Pod svahem planiny poklucké objímají nejvyšším pŕvabem jezero bledské: K severu hradní vrh (604 m.), jenž dokonalou stěnou 126 m. nad hladinou jezerní strmí a na svém temeni obývaný hrad nese. Šedou stěnu jeho zbarvil sluneční žár místy až do fialova a ze štěrbin, děr i jeskyňek její vyhrnula bujná vegetace mohutné koberce břechtánu i oděla jimi stěnu co nejmalebněji, že udivenému oku ani nelze s ní se rozloučiti. Na východě objímá Stráža (648 m.) jezero svými boky, porostlými vkusnými sady. Na jihu sklání se Osojnica (759 m.) mírnějším svahem k jezeru, na západě pak je uzavírá Sirý vrh (837 m.) příkrými srážy poglejské obciny. Jezero bledské jest podoby obdélné polohou od severovýchodu

Hrad Bled s jezerem Bledským.

Hrad Bled s jezerem Bledským.

k jihozápadu, má plochy 147 hektarů a jeho největší hloubka jest 24 m. V jihozápadní části jeho vyniká nad smaragdové zrcadlo ostrůvek, zahalený do houšti stromů a křoví, přes níž kostelíček a několik domků červenými střechami vyhlídají, přívětivě hostě na Bledsko vítající a „zvoncem tužeb“ k sobě na ostrov jej zvouce. Okolo jezera rozkládají se amfiteatrálně vesnice: Bled, Zágorice, Želéče a Mlino se šestnácti letohrádky a jejich sady, pak vedle několik menších hostinců se třemi velkými („Hôtel Mallner,“ „Louisiny lázně“ a „Arcikníže Jindřich,“ tento hostinec obyč. „u Petránů“ nazývaný) a konečně s dvojími lázněmi.

Hrad s rozsáhlým panstvím náležel od r. 1040 až do r. 1803 brixenským biskupům, od toho roku po saekularisací brixenského biskupství pak finančnímu aeraru až do r. 1833, odtud do r. 1858 opět brixenskému biskupství, kteréhožto roku jej koupil Vikt. Ruard, od něho pak r. 1885 israelita Murr. Pohled s belvederu hradního dolů na jezero, jeho rozkošné břehy a na alpy vůkol naplňuje duši nevyslovitelným dojmem; zde vážne řeč, nenalézající výrazů k vyličení velikoleposti celku i pak lahody, rozmilosti a spanilosti, jež na něm spočívají; zajisté: zde na Bledsku vystavěla pří-

roda sobě chrám, i ozdobila jeho svatyni — jezero bledské — vším možným šperkem svým!

Krása jezera bledského leží v tom, že jest se všech stran půvabné, majíc po každé charakteristické pozadí, a poněvadž i každé stanovisko, odkud bys je malovati chtěl, jemu charakteristickým jest, není naprosto možno, představití je na jednom obraze. Zajisté: krajinářští aesthetikové mohou u jezera bledského velmi vděčná studia konati.

Vycházek a větších partií, k nimž Bledsko zve, jest neobmezený počet. Nejhlavnější jsou: 1. Vystoupení na Stráž. 2. Vycházka na půl dne k vodopádu Rádovny přes Záspy a Holm; jest to z nejkrásnějších vodopádů mezi menšími. Nejvděčnější pohled ráno. 3. Partie celého dne přes poglejskou občinu (odtud rozkošný pohled na jezero bledské) na Slamnik a Zatrnik, odtud přes Krnici domů. 4. Partie skoro na celý den do pecery v Babím zubu. 5. Partie na půl druhého dne do údolí Rádovny, z té do polovice Krmy (skalní stěny po obou stranách 800—1100 m. nad půdou údolí), pak zpátky přes ústí Koutu k vodopádu Peričniku, odtud do Mojstrány a z Mojstrány po železnici do Lesec. 6. Dvoudenní partie do romantického Bochně s noclehem na poště v By-

střici. Prvního dne dopoledne přes jezero k vodo-
pádu (68 m.) Savice. Druhého dne před sví-
táním na Černou prst; obraz velikolepý — na
jihu moře, na severozápadě Tříhlav. 7. Tří-
denní partie na Pokluku. Zde buď v myslivně,
buď v některém saláši na alpě javornické uby-
tování. *) Druhého dne: Vystoupení na Debélou
pěč, velmi snadné i vděčné. Třetího dne do
Koprivnika, kde někdy básník Val. Vodnik
(nar. 1758) jakožto lokalista působil. Odtud
prerозkošný pohled do Bochně. Z Koprivnika
přes Gorjuše do Boch. Bělé a domů.

Příjemnou partii celého dne vykonáme
vozmo: do Rádovljice (na snídání; pobyt 2 hod.),
odtud do Beguň (zastávka $\frac{1}{2}$ hod.), odtud do
Tržiče (na oběd), odtud k blízkému Čertovému
mostu pěšky, pak zpátky z Tržiče přes Lésce
domů.

V Bledu narodil se r. 1744 Blažej Ku-
merdej, jeden z křisitelů slovinské literatury;
v blízké Vrbě nar. r. 1800 největší básník
slovinský Frant. Prešérn (tak se sám psal; ně-
kteří nynější píší jej však: Prešíren), důvěrný
přítel Fr. Lad. Čelakovského. — V blízké

*) Při noclehu na alpách výtečně slouží síťová
kojka.

Breznici narodil se r. 1734 Ant. Janša, patriarcha včelařství, a r. 1805 Jos. Žemlja, spisovatel. — Zde na osadě Breznické, asi v Doslovičích, narodil se r. 1620 Lukáš Knafelj, jenž pro své rodáky z Kraňska, studující na vídeňské universitě, založil nadací, která přičiněním advokáta Ferd. Zupančice (nar. v Lublani r. 1806) vzrostla tou měrou, že jí nyní 50 studujících po 250 zl. ročně užívá. — V blízké Rečici narodil se r. 1820 Valentin Plemelj, znamenitý herbarista, jenž vídeňskou výstavu r. 1873 herbářem o 50.000 exempl. obeslal a za to medailí pokroku odměněn byl.

V nedaleké Kamenné Gorici narodil se r. 1827 Lovro Toman, básník, advokát v Radovljici, poslanec na říšské radě.

Baron Zigm. Zois (nar. 1747), učenec na slovo braný, mecén štědrý a národovec a vlastenec nepředstihlý, byl majetníkem železáren v Bochyni, kdež každé léto trávil.

Klasická půda to! —

Z nejvzácnějších hostí Bledska uvádíme zde znamenitého anglického přírodopytce a pozorného cestovatele, Humphry Davy-ho, kterémuž se Bledsko a vůbec veškeré Posáví od Kořene až do Lublaně tak zalíbilo, že je pětkrát navštívil, a jenž se o něm pronesl také slovy, „že pokládá

krajinu od Lublaně až pod Kořen za nejkrásnější, jakouž v Evropě spatřil; že nezná vznešenějšího pohledu nad Kraňské Alpy a že také krásnějších řek není nad jejich Sávu a Sóču; konečně pak že mezi menšími jezery nenalezl krásnějšího nad jezero Bledské.“ — Tato i jiná slova obdivu zaznamenával Davy do svého deníku, když, procestovav na novo a na novo Švýcarsko, Tyrolsko, Solnohradsko, Štyrsko a Korutansko a znaje vůbec Evropu od Fjordů až po Etnu, opět a opět do Kraňska pod milý svůj Kořen se vracel.

V Bledu provozuje nyní Arnold Rikli, rodilý Švýcar, jenž dříve koželuhem kdesi v Korutanech byl, t. zv. přirozené léčení, t. vegetarianismem, bosou chůzí, sluncem, vzduchem a studenou vodou.

Ženy bledské.

Od r. 1809 do r. 1813 bylo Kraňsko pod francouzskou vládou, část nově utvořené Illyrie činíc. Když roku 1813 Napoleon na Moskvu táhl, potřeboval k tomu peněz, jež mu také zlato a stříbro kraňských kostelů opatřiti mělo. Zpráva, že zlaté a stříbrné náčiní též kostela

p. Marie na ostrově má býti do Lublaně odvedeno, působila na lid Bledský jako hromová rána. Ihned odevzdán spis k zemské intendanci do Lublaně s prosbou za zrušení toho rozkazu. Dříve však, než rozhodnutí bylo mohlo z Lublaně dojíti, hodlal radovljický berní (receveur) Foké, chtěje se zalíbiti své vládě, zabavení kostelního pokladu provésti. Sotva že za tou příčinou s lublaňským zlatníkem do Zágoric k mairovi přišel, rozlétla se ihned o tom pověst okolo jezera, ženy se shromáždily a po krátké úradě usnesly se, že stůj co stůj nedopustí, aby poklad ten byl jim odnesen. A také když berní vstoupiti chtěl do loďky, která jej k ostrovu převéztí měla, strčily ženy do ní, i nedaly přívozníku k břehu přistáti. Křik, náрек, proklínání a hrozby rozléhaly se vřkol a s kostela na ostrově volal „zvonec tužeb“ do hořejšího údolí úpěnlivě o pomoc. Berní, vida tuhý odpor žen, upustil na oko od svého záměru i šel na druhou stranu k mlýnu, aby odtud k ostrovu se přeplavil. Avšak ženy uhodly jeho zámysl i odklidily záhy všecko nádobí od břehů k ostrovu. Berní soptil vztekem. Věda, že mairův adjunkt Potočnik je u lidu oblíben, pokládal jej za původce spiknutí i poručil, aby byl zatčen. Na to se obrátil zpátky do Mlýna, provázen desíti

ozbrojenými muži (t. četníky, polesným a jeho hajnými), aby si vynutil někde loďku, jíž by přivlekl ku břehu pramici, která po jezeře na prázdno splývala. Když však loďka od břehu odrazila, zaúpěl znovu hlas zvonce tužeb a od ostrova vyplulo množství žen na lodích bernímu vstříc, hrozíc mu záhubou. Křik žen byl na všech stranách tak strašný, že berní loďku směrem ke hradu obrátil. Když pak polesný s hajnými a četníky v tu stranu se dali na pochod k jeho ochraně, tu vyskočila z davu lidstva Uršula Ferjanová (Burjovka), majetnice lázní a vůdkyně odporu, žena to veliká a silná, i chopila jednou rukou koně polesného za uzdu, druhou rukou pak po polesném sahajíc, aby jej k zemi strhla. Polesný vystřelil po ní z bambitky; rána vjela sice do země, ale zapálila šaty na Ferjanové. Dokud mužští pozorovali, že jejich ženám netřeba se báti desíti ozbrojenců, dotud byli pouhými diváky; když však dala rána z polesného bambitky znamení, aby spěchali svým ženám na pomoc, nabyla celá věc už jiné tvářnosti. Oheň na šatech Ferjanové byl sice ihned udušen, avšak ne tak hned dala se rozdrážděnost mužův ukonejšiti. Teprve po dlouhém namáhání mairově, zvláště však po vřelých domluvách jeho adjunkta Potočnika utišil se lid

znenáhla, se zabavení pokladu sešlo a berní, vyprovázen za Zágorice polesným a četníky, odešel s nepořízenou.

K R A Ň.

Kraň, prastaré místo a někdejší sídlo markrabat kraňských, jež sebou dalo i veškeré zemi jméno „Kraňsko,“ má krásnou polohu nad ústím Kokry do Sávy. Zde hledá se Santicum Římanův. Kraň má 2400 obyv., krásný děkanský chrám, zámek z r. 1262 (od Jindřicha II. vojv. Ortenburského), a slovinské nižší gymnasium. Zde narodil se r. 1808 Jan Bleiweis, nejhlavnější křísitel národa slovinského, jenž zvláště „Novicemi“ působil k jeho blahu na všech stranách. Od založení Novic r. 1843 počíná ve slovinské literatuře také nová aera. Bleiweis uvedl r. 1844 do slovinského pravopisu české písmeny c, č, s, š, z, ž, on uvedl jméno „Slovénec“ a tím i „slovenski jezik“ (místo „kranjski jezik“) ve všeobecné užívání, spojiv těmito pojmy veškerý slovinský národ v jednotný celek ethnografické individuality, tak že jména: Kranjec, Štajerec,

Korošec a t. d. na pouhý zeměpisný význam sklesla. Již tato zásluha činí Bleiweisa nesmrtelným i nebyla také zajisté žádnou snadností, když uvážíme, jaké opatrnosti na všechny strany bylo před r. 1848 v takovéto velevýznamné věci třeba. Na kraňském hřbitově odpočívá Frant. Prešérn, největší básník slovinský.

Okolí kraňské jest velmi působné, i poskytuje opět mnoho příležitosti ke vděčným vycházkám na půl dne i na celý den. Již u samého města, na západě, zdvihá se vrch sv. Majdaleny (654 m.) odkud krajinu přehlédnouti můžeme; vděčnější však jest pohled s hory sv. Jošta (860 m.). K severu vidíš odtud do Bledska i přehlédneš veškeré Karavanky až po Storžič; k severovýchodu otevírá se před tebou idyllické údolí Kokerské, dělící Karavanky od Kamnických Alp, jež odtud dále na východ, pyramida za pyramidou, se kupí a v Grintovci (2559 m.) svého krále mají; k jihovýchodu prostírá se před tebou úrodná, až po Lublaň sahající rovina, z níž Vranšica a Šmárna gora vystupují jako ostrovy; na jihu a jihozápadu spatřuješ lesnaté horstvo, jak v mohutných, protrhaných vlnách za Idríi až k Nánosu se šíří.

Kdo vládne časem a cítí se na prsech i lýtkách pevným, že by mohl se odvážit na

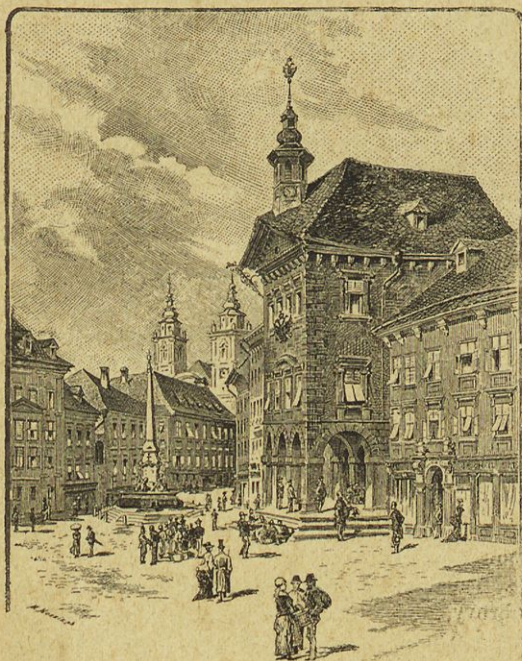
větší alpskou výpravu, tomu bychom radili, aby vystoupil na Grintovec. Tato tura vymáhá času tří dnův, i když povozu použijeme. Jízda kokerskou dolinou až do Horních Jezerec, odkud bychom vystoupiti chtěli na Grintovec, jest přerozkošná. Tam nalezneme vždycky spolehlivých průvodčích, z nichž by nás jeden nebo dva provázeli. Cesta vzhůru po stezce jest bezpečná a pod vrcholem jest turistická chýžka. Rozhled s Grintovce jest ohromný; stačíť podotknouti, že sahá na sever až k Raxalpě a Sněžníku u Vídně, k jihovýchodu pak až na Klek a Plešivici u Priboje v Bosně. Před tebou na severu prostírají se Korutany, na jihu Kraňsko. Nejbližší okolí jest spousta samých strmících velikánů; k západu Kočna, k východu Skuta, Ráducha, Brána, Plaňava, Ostrica, Mrzlagora, jež Logarovu dolinu, vzácnost to alpskou, divoce roztrhanými stěnami svírají. —

L U B L A Ň.

Bílá Lublaň — Béla Ljubljána — jak národ slovinský rád nazývá hlavní město Kraňska a největší své město, má 27.000 obyv., mezi nimiž

jest nepatrný počet Němců z ciziny sem příšlých. Vedle hlavních zemských úřadů jest zde sídlo knížete-biskupa, bohoslovecká fakulta, gymnasium, německá reálka a slovinský a německý ústav učitelský, chlapecký seminář Aloisianum, pak několik humanitných a dobročinných ústavů, spolky vědecké (na prvním místě „Maticе Slovenska“ se 1496 členy) a jednoty umělecké (zvláště: „Glasbena Matica“ a filharmonická jednota, tato už od r. 1702), zemská hospodářská společnost a j. v.

Lublaň leží po obou březích Lublanice, přes níž 5 mostů vede. Utrpěvši mnohokrát ohněm a zemětřesením má Lublaň vzezření nového města. Nejhlavnější budovy jsou: Katedrála u sv. Mikuláše (obnovená stavba z r. 1707), farní chrám u sv. Jakuba s novými malbami na obmítce od J. Šubiće, Františkánský kostel u p. Marie, kostel řádu něm. rytířů (kde prý v římských dobách stával chrám Neptunův) a jiných 7 kostelů; — radnice z r. 1717; knížecí dům (Auersperský palác) z r. 1642; Rudolfinum (zemské museum), krásná to nová stavba se Šubičovými malbami na obmítce. Divadlo loni shořelo. — Ve školní budově (někdejším to klášteře Františkánském) na náměstí Valvasorově mají místa: Gymnasium, bohatá studijní biblio-

Radnice v Lublani.

theka se vzácnou sbírkou rukopisů, museum, s hojnými a vzácnými sbírkami předmětů z předhistorické doby, sbírky někdejšího histor. spolku, škola hudební a tělocvična. Zámek na vrchu nad Lublaní jest stavba z 15. a 16. století; zde sídlili až do předešlého věku zemští hejtmánové, nyní jest trestnicí. — Na hřbitově u sv. Krištofa odpočívá vedle Zigm. bar. Zoisa, Dra. Jana Bleiweisa, Valentina Vodnika, A. Linharta (dějepisce) a učence M. Čopa (důvěrného přítele P. J. Šafaříka) také náš rodák Jos. Ressel, vynálezce šroubové parní lodi.

Nejbližší okolí Lublaně jest velmi příjemné, zvláště stinnými stromořadími, parkem tivolským a lesíkem nad Šiškou. Starožitníka zvou k sobě zbytky staveb na kolích, k nimž učiní zajímavou procházku přes močál na jih pod Studenec. Zde stávala někdy předřímská a pak římská Emona, kdežto na místě nynější Lublaně byl římský tábor Aquilina.

Vzdálenější procházky jsou: na půl dne do Dobrovy, do Studence a Slap; partie pak na celý den: na Šmárnou goru (s velmi vděčným rozhledem), do Dolu a do Kamnika. Zde můžeme se i několik dní zdržeti, chceme-li si učiniti partii do údolí Bystřice (až za Uršiče pod Bránu), a ke kostelíčku sv. Prima. —

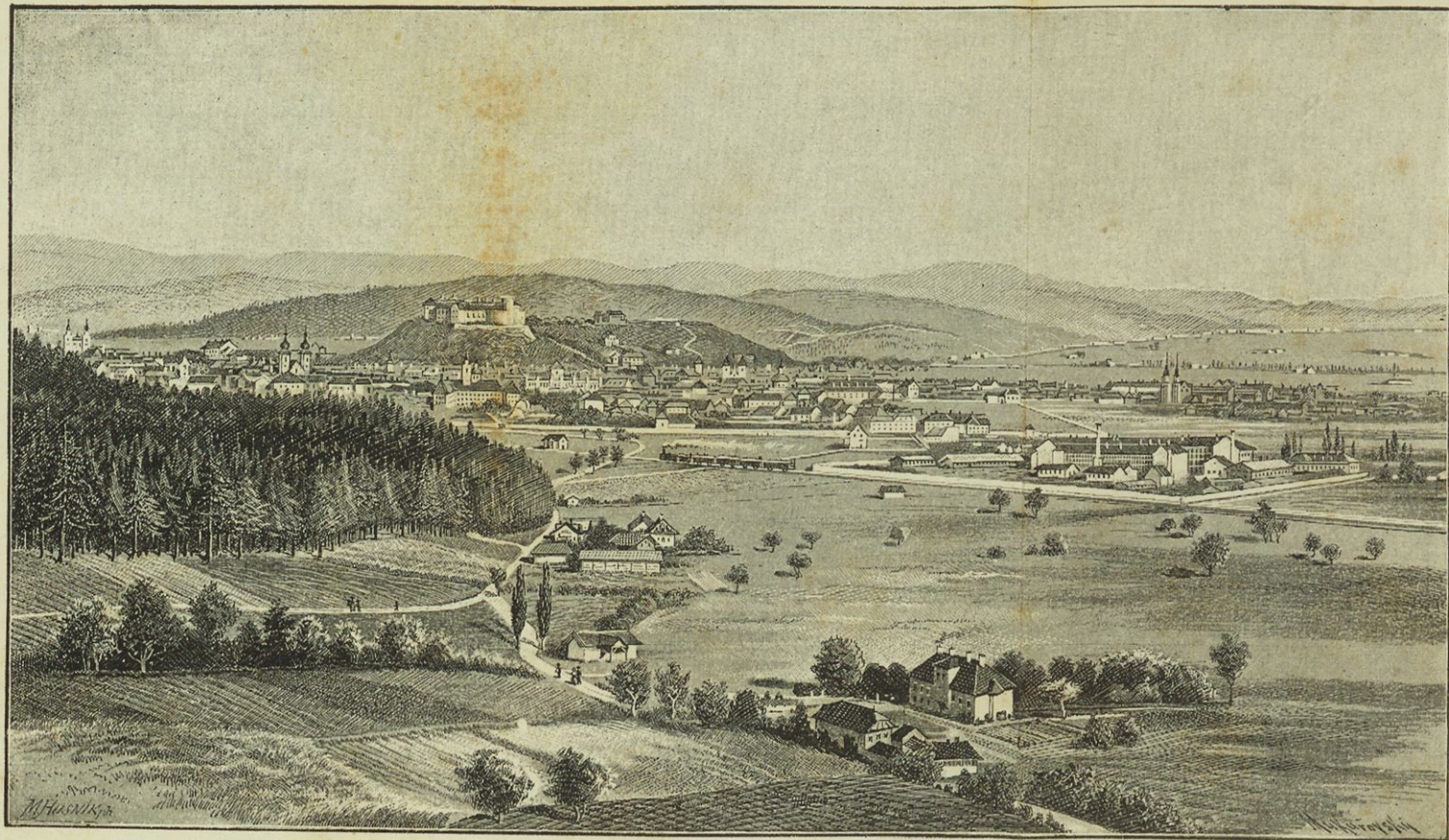
Velikou vzácností Lublaně jest širý rozhled po úrodné rovině a daleký pohled na Alpy se zámeckého vrchu. Hlediš odtud pod sebe do Lublaně, jež obloukem objímá úpatí jeho. Od Lublaně v šir i dál prostírá se lublaňská rovina (11 □ mil), postřená zeleným aksamítem luk a vykládaná zlatými šachovnicemi úrodných polí; husté křoviny a háje řekly si, že také přispějí k její okrase, v šat sadů pak zahaleny roztrousily se po ní čistotné vesničky, bydlíště to dobrého lidu. Aby její půvab zvýšily, zdvihly se nad ni lesnaté pahorky a chlupy, tu šišecký vršík, tam Šmárna gora a tam zas Vrašněšica, duše lidská pak, cítíc se na nich božství blíže, ozdobila je kostelíčky. A krásný obraz tento zasazen jest do rámce velebných hor, z nichžto zvláště Kamnické Alpy velikým bohatstvím kresebních linií nám imponují. Též jejich výška jest znameňitá; jsouť jejich hlavní vrcholy: Kočna (2541 m.), Grintovec (2559 m.), Skuta (2530 m.), Rinka (2441 m.), Brána (2247 m.), Plánava (2392 m.) a Ostrica (2350 m.). V levo dělí kokerská dolina Kamnické Alpy od Karavanek, jež Storžičem (2134 m.) počínají a dále na severozápad se táhnouce, Kepou (2144 m.) nám končí. Odtud dále na západ postupují řadou velikáni Julských Alp, nad něž se Tríhlav maje-

státně zdvihá, i sestupují pak vlnitě na jihozápad k Nánosu.

Než se rozloučíme s rozhledem se zámeckého vrchu, připomeňme sobě ještě dva muže, kteří vědou vynikli vysoko a zde na Gorensku ve skrovné chaloupce kolébku měli. Jsouť to: Jiří Vega, slavný matematik, nar. v Zágoricích u Moraveč r. 1754, a Bartoloměj Kopítar, výtečný filolog, zvl. slovanský, nar. v Repních r. 1780. — Tam za Soteským hribem pak, v tiché kaplance Dobské, pracuje neúnavně a obětavně mladý muž na národním poli, zakladatel družstva sv. Cyrilla a Methoděje (jehož úkol jest na Slovinsku tentýž jako u nás Ústřední Matice) spisovatel děl pro mládež, vzorný Slovan a zvláště vroucí přítel českého národa; jest to Ivan Vrhovnik. —

Z LUBLANĚ DO POSTOJNY.

Železniční most u Borovnice (první stanice od Lublaně k Terstu), náleží mezi znamenitější stavby svého druhu. Jest 569 m. dlouhý, má dvě řady oblouků nad sebou, dolejších 22, hořejších 25, a jeho největší výška jest 38 m.

Lublaň od jihozápadu.

Lublaň od severovýchodu.

Největší potíž při jeho stavbě činil močál, když se měli činit základy; jehly z největších sosen v něm jen zmizely.

Ze stanice Logatecké můžeme učiniti odbočku (na západ) do přívětivé Idrie, známé bohatými doly na rtuť.

Ze stanice Rávecké navštívíme zase (na jihovýchod) jezero círknické, jediné to svým způsobem v Evropě. Je-li leto suché, pak o něm platí, že se zde do roka žne i seno seče, zvěř i ryby loví. Jezero to se totiž napájí nejen svrchní vodou, totiž potoky a dešťovými bystřinami s okolních vrchů, ale též spodní vodou, která do něho mnohými většími i menšími děrami zpod dna vniká. Dno jest totiž duté a příroda nám tu činí z nauky o spojitých nádobách velikánský experiment. Neboť voda, jakmile ulevily přítoky do jezera, opadá i ztrácí se děrami pod dno, odkud pak dále pod zemí teče, až se v hluboké rokli sv. Kanciana jakožto rávecký potok na krátko objeví, aby zase zmizela a pak pod Úncem v sousedním planinském údolí opět se objevila.

Zmíněnou rokli sv. Kanciana přepínají dva přirozené mosty, z nichž jeden zvláště mile překvapuje.

POSTOJNA.

Vstupujme na půdu, kde kámen roste. —

Co jsme kdy v pohádkách slýchali o kouzelných palácích jakéhosi podzemního světa, to můžeme zde ve skutečnosti viděti. —

Pecera postojenská jest částí tohoto podzemního světa; pod vrchem Sovíčem, asi 20 minut od Postojny vzdáleném, ukazují své divy.

Co jest pecera? Pecera (la grotte) jest ozdobná jeskyně velikých rozměrů, zvláště jdou-li do délky. Bez ozdoby byla by pouhou jeskyní, menší rozměry by se ještě připustily. Ozdobou jest jí krápník (stalaktit, visí-li; stalagmit, stojí-li) rozličných barev a v nejrozmantějších podobách i objemech.

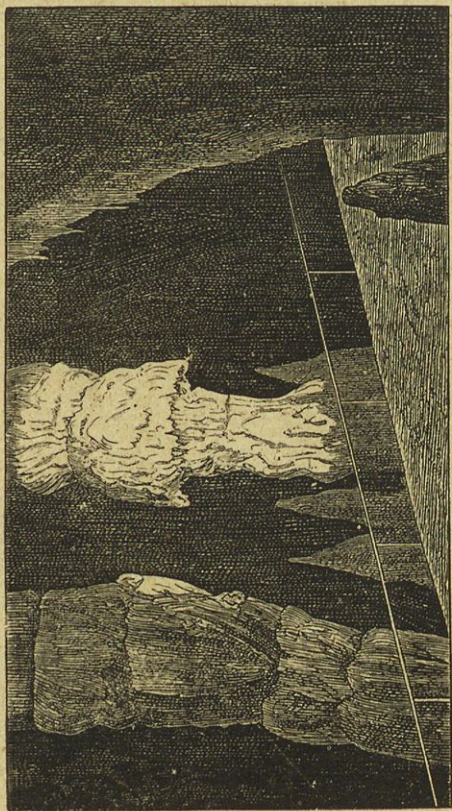
Pecera postojenská má podobu mnoholičně rozvětvené i pak do sebe zavětvené podzemní chodby, dlouhé 5841 m. *)

Bychom si o ní nějaký všeobecný pojem učinili, uveďme sobě na paměť, že, chtěje všechny

*) Tato délka rovná se vzdálenosti invalidovny Karlínské od parního mlýna Smíchovského, jdeme-li totiž od invalidovny Karlínem. Pořídím po Příkopech atd. rovně na Újezd a Smíchovem k parnímu mlýnu.

Vehod do pecery.

Diamantový důl.

Stolice sv. Petra.

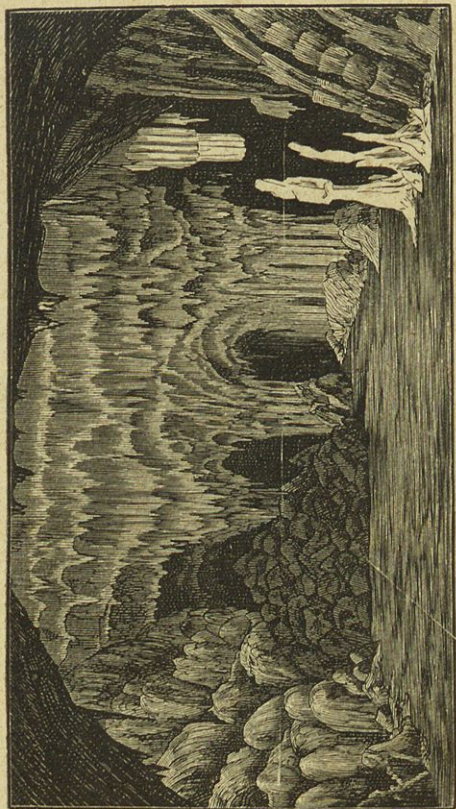
Velký dóm.

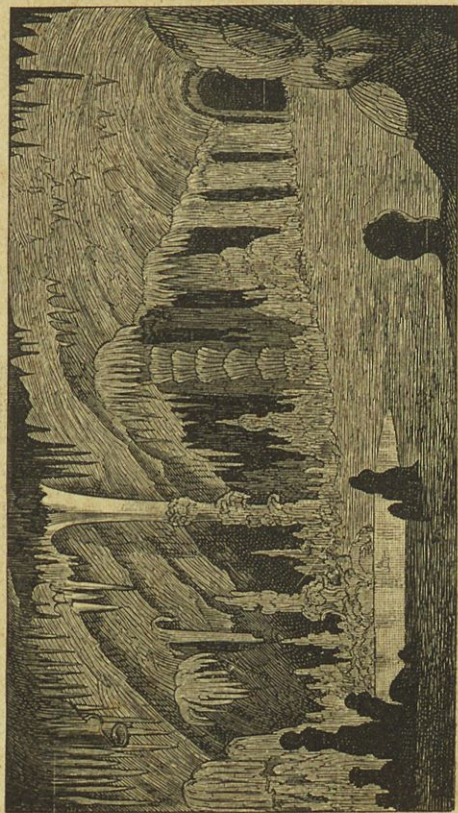
Pařez v železe.

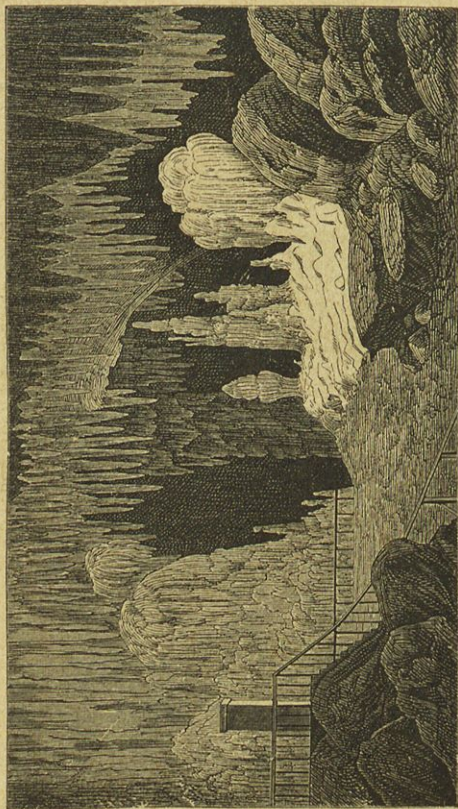
Osteria.

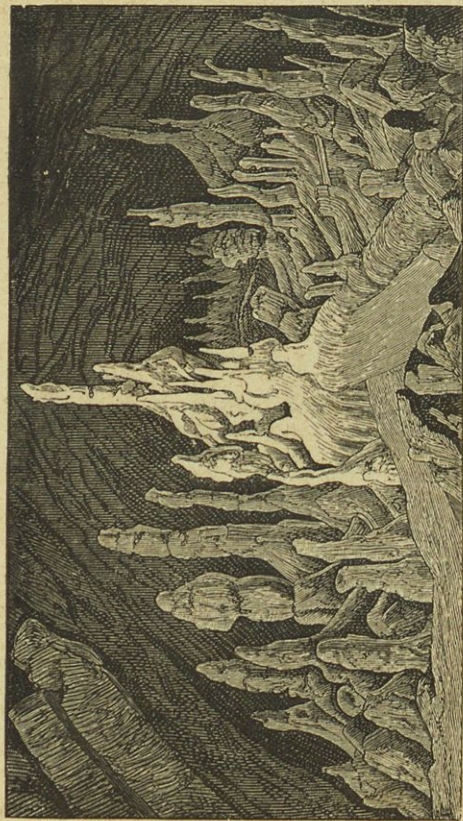
Tancźrna.

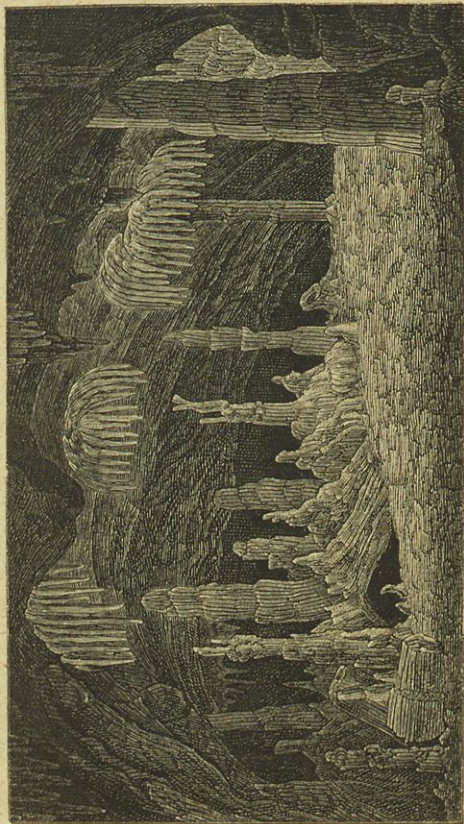
Palmy.

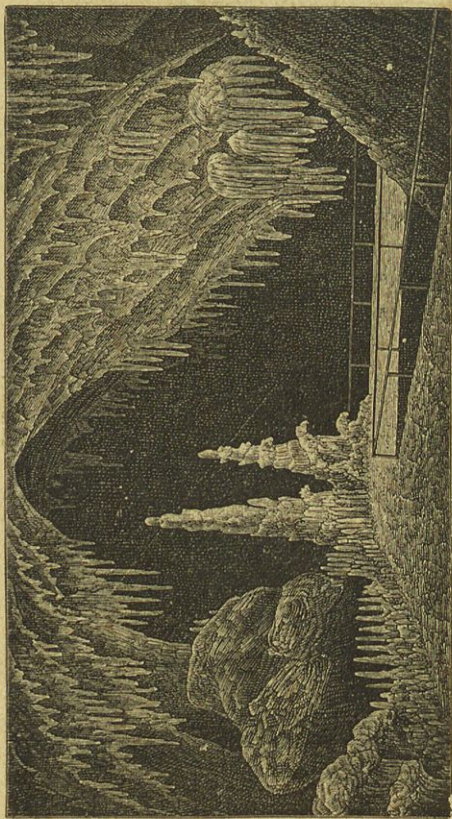
Belveder.

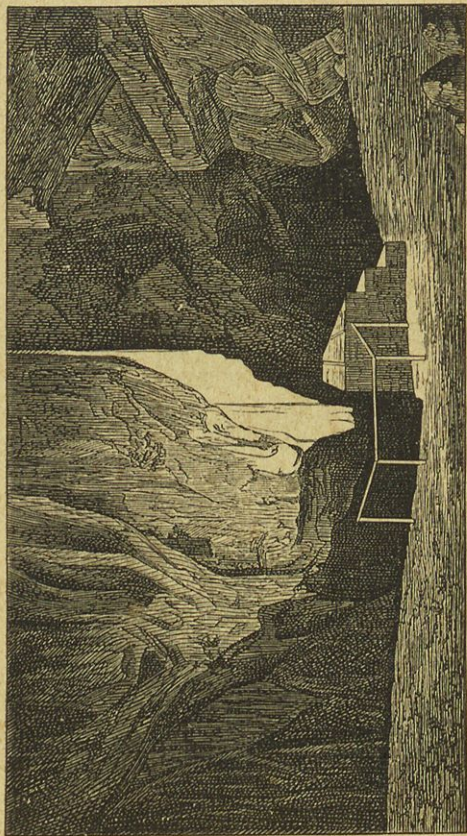
Vrchol Hory kalvarské.

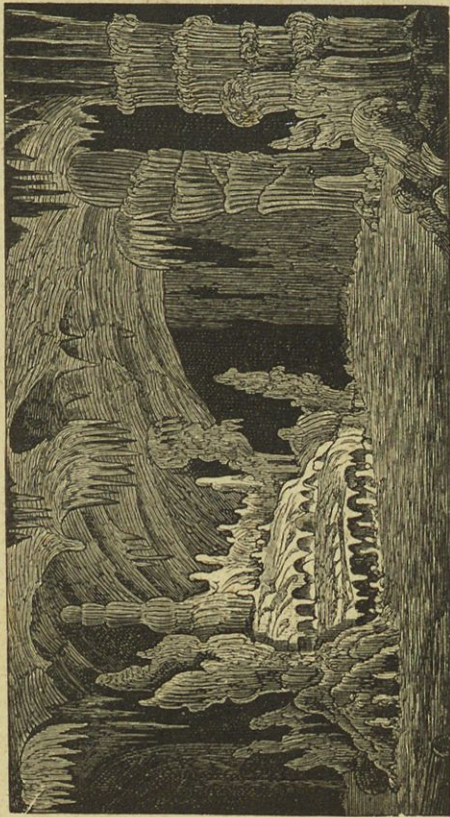
Mumie.

Ljubel.

Záclona.

Hrob.

její prostory bez zastávky sejítí, potřebujeme více nežli pěti hodin a že jen s Hory kalvárské (nejzadnější to části) až k východu pecery tři čtvrti hodiny ostrým krokem jítí musíme; že přední část její — Velký dóm — řeka Pivka protéká; že pecera jakožto chodba v přednější části své průměrně $9\frac{1}{2}$ m. široká a tolik též vysoká jest, v zadnější části pak že pravidelně $11\frac{1}{2}$ m. šířky, výšky však místem i 57 m. má; — že některé výlubně její až ohromných rozměrů dosahují, tak že na př. nejzadnější část pecery, v níž se 61 m. vysoký pahorek, Hora kalvárská, nalézá, 203 m. délky, 195 m. šířky a 78 m. výšky má;*) — že její hlavní ozdoba, krápník, v náramném bohatství se jeví jak co do čísla útvarů, tak i co do rozmanitosti jejich dle velikosti podob i barev, tak že na př. jeden stalagmit jest výšky 28 m., objemu pak 19 m. — Konečně sluší též podotknouti, že vede pecerou pohodlná a bezpečná cesta, opatřená z větší části drahou s vozy souvacími, a že při valných návštěvách, jako n. př. o svatodušním pondělí,

*) Tato prostora rovná se *plochou* dolejší části Karlova náměstí až k čáře od kostela sv. Ignáce k české polytechnice — *výškou* pak sahá 22 m. nad bání Prašné brány. — Pahorek „Hora kalvárská“ jest o 5 m. vyšší nežli Prašná brána.

osvětluje se 12 elektrickými světly a 10.000 stearinovými svíčkami.

Nejkrásnějším krápníkem postojenské pecery jest záslona (stalaktit), nejpůsobnější části její pak jsou: Hora kalvárská, Belveder a pecera arciknížete Jana. V tančírně (13 m. vysoké, 29 m. široké a 47 m. dlouhé) hrává hornická hudba z Idrie o svatodušním pondělí k tanci.

Peceru spravuje komise, jejímiž členy jsou: Postojenský okresní hejtman jakožto předseda; postojenský okresní inženýr; starosta města Postojny; některý čelnější měšťan postojenský jakožto pokladník a konečně ještě jeden okresní úředník. — Důchod z návštěv pecery obrací se úplně na její zvelebení.

ZÁMEK „PŘED JAMOU“.

Vládneš-li časem, odboč z Postojny na půl dne k zámku Před jamou (Pred jamo), od Postojny 2¹/₂ hodiny na západ vzdáleném. Zámek ten (z r. 1570) stojí na ústí jeskyně skalní stěny, za ním pak nacházejí se zbytky hradu, jež, než zámek před ním byl vystavěn, skaliska

na ústí jeskyně skoro úplně zakrývala. Posledním majetníkem hradu tohoto byl Erazim Jámský (Lueger), jenž, zabiv Pappenheima v souboji na dvoře císaře Fridricha III. zde uprostřed pustých lesů dlouho se skrýval. Když pak byl obviněn ze spiknutí s Uhry, vyslal císař na něho terstského hejtmana Kašp. Raubera, jenž však Jámského hradu dlouho nalézt nemohl, až mu konečně Erazimova svévole cestu k němu ukázala. Hrad však byl nedobytný, jsa z předu nepřístupný; maje pak jeskyněmi spojení s údolím Vípavským, nemohl býti vyhladověn. Konečně padl zradou Erazimova tajemníka. Týž dal totiž Rauberovi věděti, kam dělo namířiti má, aby bylo vypáleno, když se tam Erazim nočního času se světlem za tělesnou potřebou odeběře. Rána padla, koule urazila kus skály, která Erazima smrtelně ranila, a hrad provazovými žebříky slezen a dobyt (r. 1484).

T E R S T.

Moře! Jaký veliký význam, jaká síla leží v tomto slově! Nesmírné v pojmu, velebné i hrozné v dojmu, totožné s životem lidským jsi ty, moře!

Zcela nové a zvláštní pocity zmocňují se toho, kdo moře ještě neviděl a krásného rána od Nabrežiny k Terstu sjíždí. V pravo — na západě — alpy v sluneční záři se lesknoucí, dole ohromná, širá plocha, po níž rybářské lodice s nahnutými plachtami jako mušky s bílými křídly se plíží a mezi nimiž tu a tam parník buď od Benátek, buď z jihu přijíždí, buď pak zase z Tersta v ty strany odjíždí; konečně v levo pyšný Terst s tím velikým lesem stěžňů před sebou; — pohled na obraz tento zajisté hluboce dojme i člověka scestovalého a byť nadto i chladnější byl povahy.

Terst*) má 120.000 obyv. v městě, mimo město pak na svém území ještě 20.000 obyv., jest největším obchodním městem jaderského moře a největším přístavním městem rakouským.

Zde přistává ročně 1.600 parníků a 7.000 lodí daleké plavby. Zboží přivezeného jest za 140 milionův, odvezeného za 120 milionů zlatých. Poněvadž obchod přivádí sem národy z celého světa, jest život na ulici nejen nejvýš čilý, ale také velmi pestrý. Četnými přistěhovalci z Italie stal se Terst dle národnosti vlaským, jeho okolí však jest čistě slovinské.

*) Slovinsky *Trst*; adjunct. *tržáški*. Za starodávna slul Tržište, — lat. Tergeste.

Město skládá se ze dvou částí: ze Starého města, s úzkými, klikatými ulicemi a uličkami pod samou tvrzí, a z Nového města se širokými a pravidelnými ulicemi, jež se okolo Starého města k moři i od moře prostírá. Z nábreží vybíhá do moře šest hrází (slov. ključ = klíč, vlasky molo); jižní hráz s majákem (33 m. vys.) zavírá rejdu, ostatních pět slouží lodím k přístání. Podle nádraží (na severu města) jsou veliká skladiště, od jejichž prostranného nábreží tři velké hráze vbíhají do moře, před nimiž dále v moři napříč leží dlouhá hráz proti nátlaku vln. Z moře vbíhá do města ku skladištím průplav (canal grande). Veškerá pobřežní část města stojí na jehlách, totiž nad zavezeným mořem. — Arsenál Lloydovy společnosti stojí na prostore 113.089 □ m., má 25 hnacích parních strojů v úhrnné síle 684 koní a zaměstnává 2.000 osob. Mimo arsenál jest ve službě této společnosti na lodích 200 kapitánů, 200 strojníkův a 2.000 plavců.

Tergesteum jest největší palácová stavba Terstská. Zde jsou bazar, bursa a místnosti pro obchod. — Terst má dvě musea v jednom domě (na Lipském náměstí): Museo Civico Ferdinando-Massimiliano s přírodovědeckými sbírkami a Museo Civico d' Antichità se starožitnostmi. —

V paláci Revoltellově (na Josefském náměstí) jest obrazárna. — Městská knihovna má 50.000 svazků. — Dom sv. Justa na Starém městě jest nejvýš vzácná basilika ze 14. stol. rozdělená čtyřmi řadami sloupů na pět lodí a s památnými mosaikami v apsidě. Naproti dómu jest museum náhrobníků z Terstu a Ogleje. Zde na hřbitově jest také hrobka znamenitého archeologa Jana Winkelmanna, jenž v Terstu zavražděn byl. — Krásný kostel (u průplavu) mají zde Srbové.

Z pěti divadel zasluhuje naši zvláštní pozornost „Teatro Armonia“ pro svou výtečnou akustickou stavbu; jeho nárysů bylo též užito ke studiím pro naše národní divadlo.

V okolí Terstu jest jeho největší ozdobou zámek Miramare, jejž si arcikníže Ferdinand Max r. 1856 vystavěti dal. Železnice doveze nás k němu za 17 minut, vůz za $\frac{3}{4}$ hodiny, bárka za hodinu. Jeho park jest přerozkošný.

Návštěvu odměňují vděčně též: 1. Děvín (Duino) s nádherným pohledem na moře. Odtud jest půl hodiny k řece Timavu, o níž pověsti až do mythických dob sahají. — 2. Občina s krásným rozhledem po zálivu Terstském. — 3. Lipica (vozmo 2 hod.) s vojenským hřeb-

čincem, velmi příjemné místo k okřání ve chladu
bujné vegetace — na Krasu!

Kdo vládne časem, může, než se s Terstem
rozloučí, ještě na dva dny navštívit Gorici,
která nejen svou výhodnou polohou a půvabným
okolím jakožto klimatické místo slyne, ale též
mnoho starožitností — svých i oglejských —
má. Před Goricí, východně od železnice, leží
Gradišče, kde lokalista Šimon Gregorčič na
poli církve i národa působí. Gregorčič jest zna-
menitý básník hlubokého citu a vysoko se ne-
soucí myslí, kterouž zvláště ke svému vroucně
milovanému národu plamennými slovy v nejušlech-
tilejší formě obrací. Kdo jeho básním nejen
rozuměti, ale též lahodu a dojímavost jeho
slov pocítiti chce, musí slovinsky ovšem doko-
nale uměti. — —

CELJE.

Jsme na cestě k domovu.... Vracejíce
se přes Lublaň na sever, zastavíme nejprve
v Celji.

Celje, přívětivé město nad Savinou s 5.400 obyv. má něm. gymnasium. Jeho farní chrám jest krásná gotická stavba ze 13. století s některými uměleckými i historickými vzácnostmi. Zde stávala znamenitá římská osada Claudia Celeia a odtud dostalo se také mnoho římských starožitností do Štýrského Hradce a do Vídně. V posledních stoletích středověku (do r. 1480) bylo Celje sídlem velmožných hrabat Celjských, jichž statky se nejen po jižním Štýrsku, ale též po Korutanech, Kraňsku a Charvátsku prostíraly. Nádhera jejich byla takového lesku, že i korunované hlavy braly si jejich dcery za manželky; tak na př. císař Sigmund pojal za manželku Barboru, dceru Hermanna II. hraběte Celjského. — Z jejich někdejšího zámku v městě učiněny kasárny, hrad jejich pak na skále nad městem, odkud půvabný rozhled jest, leží v rozvalinách. Sic transit gloria mundi!

Blízko Celje chová Šmarije vzácný skvost slovinského národa v kaplanu Ant. Aškercovi, velenadaném básníku svěží mysli a nových myšlének, jehož ballady jsou mocných účinků pro své veliké pozadí.

MARIBOR.

Maribor (se 17.700 obyv.) jest sídlem biskupa, má theologickou fakultu a něm. gymnasium. Vzezření přívětivého leží půvabně nad Drávou v prostranném údolí, naplněném pahorky s vinicemi. Na jihozápadě táhne se „Pohorje“, podobné naší Šumavě. Ve hradě Mariborském (s krásnými výhledy) jest vzácná obrazárna.

„Apoštol slovinského národa,“ nesmrtelný biskup Martin Slomšek, přenesl sem biskupské sídlo od sv. Ondřeje v lavantském údolí a dohodnuv se s Krškým (Celoveckým) biskupem Wierym, zaokrouhlil lavantskou diecési tak, že slovinská část Kršské diecése jí za německou část lavantské diecése připadla (r. 1859), čímž slovinská národnost v jižním Štyrsku na poli duchovenské působnosti velmi získala.

Slovinská národnost.

Někdejší území slovinského národa sahalo od severních břehů moře jaderského na sever až po Dunaj, pak z polovice nynějšího Tyrolska na východ až hluboko do rovin uherských, území to, na němž nyní více než dvanáct milionů lidí rozličné národnosti bydlí. Politická volnost, charakteristická to známka národního života slovanského — v jaké Slovinec žil pod svými staršinami a vojvody a v jaké opět tito mezi sebou stáli, usnadnila podrobovací dílo živlu německému, jehož charakteristickou známkou zase byla absolutní moc a tuhá zřízení a jehožto feudálními řády se také dovršil rozkládací proces na národnosti slovinské. Slovinec ztratil svou politickou samostatnost velmi záhy, totiž r. 748, kdy na severu a západě svého tehdejšího území německému jhu bavorských vojvodů podroben byl. Od toho času opakovaly

se ovšem častěji jeho boje proti německému panství, až konečně docela utuchly, a když Karel Veliký veškeré Slovinsko k Franské říši přivtělil, správě svých markrabat je odevzdal a ve sporu mezi arcibiskupem solnohradským a patriarchou oglejským r. 810 řeku Drávu za hranici obou církevních oblastí ustanovil, byl pak osud národnosti slovinské v oblasti solnohradské navždy rozhodnut a ortel smrti jí vyřknut. Neboť nejúčinnějším zákopníkem německému živlu bylo jeho duchovenstvo.

Jako u Pomořanův a Polabanů, tak i zde u Slovinců znamenalo pokřesťaniti tolik, jako podrobiti. Solnohradští arcibiskupové bývali více Němci, nežli křesťany, a kdo životopis slovan-ských apoštolů dobře zná, zná tehdejší solnohradské arcibiskupy taktéž dobře. Jejich vlastním účelem byla vláda světská, prostředkem k ní pak bylo jim křesťanství; k tomu konci zakládali hojně těch svých hochstiftův a klášterů po všech údolích, osazovali je i pozemstvo jejich lidem německým, a uvádějíce všude německé právo a německý mrav a jazyk, uvedli také domorodého, dosud volného Slovince ve svazek poddanský i odevzdávali jeho nemovitost dle práva odúmrtního (heimfallsrecht) osadníku německému. Tímto processem pronikalo němectví

dědinu za dědinou, postupujíc stále ku předu, a než ještě celé krajiště bylo poněmčeno, posouvaly se již předvoje dál a dále, až konečně takovýmto stálým rozkladem a přetvořováním krajiště za krajištěm se poněmčila.

Že v této práci bylo solnohradským primasům věrným spojencem dobrodružné rytířstvo německé, hrnouc se za mništvem hloub a hlouběji do krajů slovinských, rozumí se samo sebou; oboje dělilo se pak bratrsky o duši i tělo ubohého Slovince, a co klášterní mrákoty po dolině se plížily, metala zase skalní hnízda svou hrůzu na nešťastný lid. Jakou nevázanou, zlotřilou čeládkou bylo toto německé rytířstvo, můžeme se domyslit, když si ze svých českých dějin připomeneme dobu Jindřicha Korutanského. Jeho družina (a ta byla přece ještě výkvětem tamní šlechty!) chtěla si počínati u nás právě jako — doma, avšak sekery pražských řezníkův učinily její prostopášnosti brzký konec.

Avšak než tato šlechta bylo německé duchovenstvo přece jenom hroznějším nepřítelem slovinské národnosti. Vidímeť to dnes z účinků; neboť země, jež pod primat Solnohradský spadaly a dílem ještě spadají, poněmčeny jsou nyní skoro docela — kdežto zase slovinská oblast patriarchatu oglejského jen málo, poně-

vadž bez přičinění duchovenstva vlaského podél hranic svých se povlaštila. Tím tedy stalo se, že v zemích jižně od Drávy, kde feudalism zůstal bez podpory kněžstva německého, slovinský národ přece zachoval svou národnost, t. j. svůj jazyk; avšak útlisky šlechty německé byly po tu dlouhou řadu všechných století až do začátku našeho věku, ba až po r. 1848 takové hrozné a zavdaly několikrát příčinu i k samému povstání, že konečně v povaze národa slovinského, kde svým jazykem se ještě zachoval, novou stránku vypěstovaly, jakéž toho způsobu u žádné z ostatních větví slovanských nenacházíme; jest to *hluboká nenávisť všeho cizáctva*. — —

Meze dnešního území slovinské národnosti jsou tyto, jdeme-li od jihu k severu: Od Perána v Istře podél moře přes Terst k Děvínu, odtud mimo Gradisku ke Gorici, odtud na severozápad vlnitým obloukem do Benátecka až na sever k Bělé (Na Beli), odtud na východ k hoře Kaninu, odtud zase na severozápad k Potáble, odtud na severovýchod do Korutan okolo sv. Hermagory (Mohora) a pak dále Korutany vlnitě na východ ke Grebeni, odtud do Lavantu, odtud pak Štýrskem do Radgony, odtud na sever do Uher ke sv. Gotthardu, odtud vlnitě na jih ke Središči (nad Varaždínem), odtud na západ

k Ormuži, odtud na jihozápad k Rogatci a pak dále podle hranic chorvatských na jih hranicemi kraňskými, pak jimi dále na západ pod horu Sněžník ke Kračině, odtud Istrou vlnitě k Peránu.

Slovinský národ, počtem 1,340.000 duší, jest na svém území jako poloostrov mořem tří neslovanských národností (maďarskou, německou a vlaskou) obklíčen, politicko-administrativně pak na osm vládních okresů, t. j. zemí, roztržen, kdež všude — vyjma Kraňsko — na zemském sněmě buď v menšině ostává, buď pak, jako v Uhrách a v Benátecku, ani není zastoupen, ba do nedávna byl i v samém Kraňsku na sněmě ovládán německou menšinou šesti procent veškerého obyvatelstva.

Číselné poměry národnosti slovinské a její zastoupení na sněmu jeví se dle rozličných zemí takto: V Kraňsku jest 94 pct. Slovinců s 25 mezi 36 poslanci; — ve Štyrsku jest 38 pct. Slovinců s 8 mezi 63 poslanci; — v Korutanech jest 37 pct. Slovinců s 1 mezi 37 poslanci; — v Goricku jest 65 pct. Slovinců s 10 mezi 22 poslanci; — v Terstu s okolím jest 22 pct. Slovinců s 6 mezi 54 poslanci; — v Istře jest 15 pct. Slovinců s 2 poslanci a 43 pct. Charvátů s 3 poslanci — vedle 40 pct. Vlachů

s 25 poslanci + 3 virilními hlasy, a pak vedle 2 pct. Němců. — Mimo to bydlí veškerého národa slovinského 5 pct. (= 70.000) v Uhrách a 3 pct. (= 40.000) v Benátecku, ovšem beze všeho zastoupení jeho národnosti na sněmě.

Administrativním roztržením na 8 vládních okresův ochromen jest národ slovinský, už sebou ne mnoho četný, v politickém a tím též v kulturním rozvoji národnosti své tak, že mu naprosto nelze, všech sil svých v jednotu a celek uvéstí, byť i dělal co dělal.

Ký div také, když ve trudných chvílích svých sobě sám tak často zasteskne, že je „opuštěným“ národem, vida, kterak jeho snahy, jakéž každému osvícenému národu jsou ke cti a k ozdobě, potkávají se s překážkami přechasto úmyslnými a vždycký mu škodícími. —

Slovinci může pomoci jenom vzájemnost slovanská, jej může spasiti jenom obětovná láska bratrská! — —

Vizmež úsilné snahy Slovincovy v jeho dělnosti na literárním poli tuto v časopisech.

Slovinské časopisy vycházely do konce r. 1885 tyto:

1. Vědecký: Letopis Matice Slovenske (red. prof. Fr. Levec). —

2. Belletristicko-vědecký: *a)* Ljubljanski Zvon (red. prof. Fr. Levec); *b)* Kres (red. dr. Jak. Sket. — R. 1886 přestal vycházeti).
3. Belletristicko-politický: Slovan (red. dr. Iv. Tavčar). —
4. Paedagogické: *a)* Učiteljski Tovariš (red. Ondř. Praprotník); *b)* Popotník (red. Mich. Nerat); *c)* Vrtec (red. Iv. Tomšič). —
5. Politické a národní: *a)* Slovenski Narod (red. Iv. Železníkar); *b)* Slovenec (red. Jos. Jerič); *c)* Edinost (red. Vikt. Dolenec †); *d)* Mir (red. Ondř. Einspieler); *e)* Soča (red. M. Koršič); *f)* Resni glasovi (red. V. Jenič); *g)* Dolenjske Novice (red. J. Krajec); *h)* Ljubljanski List (offic.; red. J. Naglič). —
6. Církevně-politický: Zgodnja Danica (red. Luka Jeran). —
7. Církevní: *a)* Duhovní pastír (red. Ant. Kržič); *b)* Cvetje z vrtov sv. Frančiška (red. P. Stanisl. Škrabec). —
8. Církevně-hospodářský: Slovenski Gospodar (red. L. Kordeš). —
9. Národohospodářský: Zadruga (red. M. Vršec). —
10. Hospodářské, průmyslné a národní: *a)* Novice gospodarske . . . (red. Gust. Pirc);

b) Kmetovalec (red. Gust. Pirc); *c)* Gospodarski List (red. Ant. Klobučar); *d)* Kmetski prijatelj (red. dr. Edv. Glančnik); *e)* Slovenski čebelar in sadjerejec (red. Ant. Klein).

11. Hudební: Cerkveni Glasbenik (red. Janez Gnjezda a Ant. Förster).
12. Humoristické: *a)* Škrat (red. Sv. Magolič); *b)* Jurij s pušo (red. Iv. Dolinar, †); *c)* Novi Brencelj (red. Jak. Alešovec).

Prof. Maks Pleteršnik sestavuje několik let veliký slovinský slovník, jenž letos dokončen bude.

Slovinský jazyk.

Slovinci jmenují sami sebe Slovinci (za Murou v Uhrách Slověni), jazyk svůj pak slovinským čili slovenščinou. Jméno Slovinec zobecnělo u nás od r. 1850. Před tím nazývali jsme Slovince korutanskými Slovenci a jejich jazyk krajinským čili korutanskoslovenským.

Asi z předecyrillských dob pocházejí staroslovinské „Frizinské zlomky“, nejstarší to písemná památka slovanská. Novoslovinská literatura počíná r. 1550 Trubarovým katechismem.

Slovinská abeceda má 25 písmen: a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž. — K těm přistupují ještě měkké hlásky *lj*, *nj*; *nj* zní jako naše *ň*, a po příkladu, jak se v ústech tvoří *ň* splynutím hlásek *n* a *j*, vyslovuje se též *lj*. Následuje-li *j* po *d* a *t*, neznějí *dj* a *tj* docela jako naše *d'* a *t'*,

nýbrž *d* a *t* měknou poněkud a *j* se po nich dobře slyší.

Dlouhý a krátký přízvuk znamená se ve slovinštině jen ve případech potřeby nevyhnutelné. Dlouhý přízvuk jest dvojí (' ^), druhý jest delší nežli první a délky bez přízvuku nikdy není. Krátký přízvuk znamená se: `

Příklady: svět (svět), svēt (svatý), svēt (rada); délo (dílo), dêtel (datel); góvor (hovor), gôba (houba); pot (pot), pôť (cesta, srvn. pouť); doba (doba), dôb (dub), gôs (husa).

Zvláštní rozdíly ve hláskosloví a výslovnosti.

a) Samohlásky.

Slovinština nepřehlasuje tak často, jako čeština: jagnje (jehně), jájce (vejce), júg (jih), jutro (jitro), ljúb (milý), ljud (lid), kljúč (klíč); část (čest), čakam (čekám); dúša (duše), óvca (ovce); daj (dej); najljúbši (nejmilejší); dělajo (dělají), kupújejo (kupují).

Slovinština (jako vůbec jihoslovanština) nemá písmeny *y*, na př. sin (syn), bik (býk), sir (sýr). Avšak jihoslovanská hláška *i* není měkká, jako naše, a tedy se před touto její

písmenou vyslovují *d*, *t*, *n* též tak, totiž *di*, *ti*, *ni* vždycky jako *dy*, *ty*, *ny*. Slovinské: vodíti, vódím (= voditi, vodím) čte se jako: *vodýty*, *vódym*; nit (= niť) jako: *nyt*.

Slovinské *i* zaměňuje se s naším *i* v náslaví takto: iskra (jiskra), izba (jizba), iti (jíti); igla (jehla); imê, iména (jméno, jména); idem (jdu); — trvá pak, když v češtině odpadlo: igra (hra), iméti, mám (míti, mám).

Slovinština má někdy *a* místo našeho *e*: lan (len), láž (lež), dan (den), mah (mech), pánj (peň), tast (test), vas (ves); tanek (tenký), lahek (lehký), manj (méně), dolžán (dlužen, povinen). Dále:

- e* 1. místo našeho *i* neb *ě*: véra (víra), béda (bída), béli (bílý), mésto (místo i město), védro (vědro), véter (vítr), déd (děd); — 2. místo našeho *a* (= *e*): jêzik (jazyk), jêdro (jádro), pêta (pata), pêtek (pátek), svêt (svatý); — 3. místo našeho *y* ve příponách skloněk: rake (raky), ribe (ryby). Konečně:

- o* 1. místo našeho *ů*: Bóg (bůh), rôža (růže), konj (kůň), vol (vůl), kol (kůl), sol (sůl), pol (půl), mój, tvój, svůj (můj, tvůj, svůj); — 2. místo našeho *u* neb *ou* (= *u*): môž

(muž), dōb (dub), zōb (zub), rōka (ruka), osōda (osud), golōb (holub), krōg (kruh), lôg (luh), dōga (dužina); mōka (mouka), mōder (moudrý), sōsed (soused), prōga (prouha), blōditi (blouditi), kōkolj (koukol), kōpati (koupati), kōt (kout); — 3. akkus. sing. fm. ribo (rybu), sestro (sestru) a podobně instr. (= ja).

b) Souhlásky.

Slovinština má:

- c* místo našeho *k* v těchto: cvét (květ), cvíliti (kvíliti).
- č* místo našeho *c*: mōč (moc), nōč (noc), péč (pec; skála), máček (macek); téči (téci), séči (síci), réči (řici), stréči (střici); pasōč (pasouc), delajōč (dělajíc); králjevič (královic); Kováčevič (Kovářovic jm. os.) atd.
- čr* místo našeho *stř* v těchto: črevó (střevo), črévelj (střevíc).
- d* slovinština vypouští pravidelně z přípon: *adlo*, *edlo*, *idlo* a jinak často před *l* a *n*, na př.: sálo (sádlo), zrcálo (zrcadlo), sélo (ves, sídlo); črnílo (černidlo), kadílo (kadidlo), krílo (křídlo i šat, zvl. ženský), víle (vidle); jála (jedle); grlo (hrdlo); pal

i padel (padl), kral i kradel (kradl); mo-
líti (modliti); — pozno (pozdě), prázdník
(svátek) atd.

f (v cizích): fant (hoch).

g místo našeho *h*: gláva (hlava), noga (noha),
gora (hora), glinja (hlína), glóg (hloh),
gáber (habr), gáj (háj) atd.

h (pozor!) čte se vždy za *ch*: hvála, hlád
(chlad), hléb, hlév, hud (zlý), muha (moucha),
duh (duch), hitro (rychle), hodíti, hódim
(čti: chodýty, chódym = choditi, chodím).

j místo našeho *z*, kde pošlo z *d* (kteréžto
d vlastně zde ke svému změkčení v češtině
z [= dz], ve slovinštině pak *j* [= dj] při-
bralo, potom však vypadlo, v češt. *z*, ve
slov. *j* zůstavivši): meja (mez), prêja (příze),
saje (saze); rojen (rozen), sôjen (souzen);
mlajši (stč. mlazší, nyní mladší).

l vsouvá se po *b*, *p*, *m*, *v* před *j*: zemlja
(země, jakožto těleso; avšak jakožto vlast:
dežèla), zgubljen (ztracen), utopljen (utopen),
lómljen (lomen); avšak: zdravje (zdraví).

lj je tam, kde v češtině po *l* úzká samohláska
následuje: kljúč (klíč), králj (král, krále),
pólje (pole), listje (listí), vesélje (veselí,
radost).

ol zastupuje naše samohláskové *l* a sourodé s ním: *le* a *lu*, na př.: vólk (vlk), pólh (plch), póž (plž), póln (plný); — bolha (blecha); — žólt (žlutý), žólč (žluč), sólnce (slunce), tólst (tlustý), dólg (dluh i dlouhý), pólk (pluk) atd.

r (pozor!) jest pravidelným poznakem vztažnosti tam, kde má čeština někdy *ž* (na př. jenž, jehož): kdor (kdož), česar (čehož), kedar (když), kder n. kjer (kdež), kolikor-toliko (kolik-tolik).

rj zastupuje naše *ř* v častých případech, na př. zárja (záře), mórje (moře), cesárja (císaře, nom. césar).

šč zastupuje naše *šť*: ščípati (štípati), ščuka (štika), meščan (měšťan), puščen (puštěn). — šč skracuje se rádo na pouhé *š*: dvoriše (dvořiště), ognjiše (ohniště); šenè (štěně), šetína (štětina) atd.

t slovinština ráda vysouvá před *l*: pomélo (pometlo), ráslo (rostlo).

v vyslovuje se ve slovinštině skoro jako angl. *w*, tak totiž, že zní jako kraťoučké *u* všude tam, nejen kde v češtině vyslovujeme *f* místo *v*, ale i když po *v* jemná špoluhláska následuje. Tím také zní předložka *v* vždycky

jako kraľoučké *u*, na př. v Pragi (= ů Prági, t. j. v Praze); vdóva (űdóva), vrábec (űrábec), vrána (űrána); molítev (molíteu = modlitba), církev (církeu = kostel). — V obecné mluvě znějí koncovky *vec*, *lec* jako *uc*: Ipavec (= Ipauc); vodopivec (= vodopiuc); tkalec (= tkauc).

Konečně zní v obecné mluvě *l* tam, kde v jiných slovanských jazycích přichází *ł*, jako *u*: bil (= biű).

Ukázka ze slovinského jazyka.

Gospódova molítev.

Ůče naš, ktéri si v nebésih. Posvečeno bŕdi tvŕje imű. Prídi k nam tvŕje kraljűstvo. Zgŕdi se tvŕja vŕlja, kakor v nebésih, tako na zemlji. Daj nam dans naš vsakdánji kruh. In odpűsti nam naše dolgű, kakor túdi mí odpűűčamo svŕjim dolžníkom. In nas ne vpűlji v skuűnjávo. Tűmveč reűi nas húdega. Amen.

Krok in njegoűve hűere.

(Z české čítanky pro III. třídu.)

V drűgej polovíci sűdmega stolűtja je živel mej čeűkim národом glasovíti starŕsta Krok.

Seděč na zlátem prestólu na Víšegradu gospodoval je nad češko deželo. S čednostmi, z modróstjo in s pravičnostjo je tako zeló razšíril svójo slávo, da niso samó iz domáчих, témveč túdi iz drúgih rodov drli ljudjé k njemu ter se pokorávali njegovim sôdbam.

Krok je iměl trí hčere, Kážo, Teto in Ljubúšo po iménu, in je skrběl véstno za to, da bi se dobro vzgojile. In zarés sô se vtísnole vse njihóve neobičajne védnosti in oblične lastnostíi tako globóko v spomín svéga národa, da jih je priznál po Krokovej smrti za njegóve dédnice ter se ravnál po njihóvem svétu.

Káža, najstaréjša izmej Krokovih hčér, poznála je zdravílno móč rastlin, znála je zdráviti človéške bolézni in bolečine, ter je bila zató mej ljudstvom v velikej veljávi. Prebívala je nekjé na gradu Kazínu. Teta, drúga Krokova hči, posvetíla se je poglavítno pogánskemu bogočástju, t. j. služíla je pogánským bogóvom ter kazála, kako bi se iméli častíti s pétjem in plésom. Njen sédež je bil na gradu Tetínu. Najmlájša Krokova hči Ljubúša je bila na vso móč prevídna gospá, v pravičnem razsojevanji pravd jáko bistroúmna in odlikujôča se po nrávnem pošténi. Čehom se je zdélo, kakor bi jej ne bil nikdo jednák; in ní čúda, da sô

se pokorili po Krokovej smrti radovoljno njenej vládi.

Ljubúšin knézji dvor se je lesketal na Vísegrádu; tam je sodíla, tam dajála povêlja. Poznêje si je izvolíla Ljubúša za možá Přemísla, vladíko iz Stadíc, s katérim je skupno gospodovála v dežéli in túdi temelj položíla grádu, katéri sô nazváli Prágo.

Ljubúša je umrla in velika žalost je bila v národu; pokopáli sô jo bajé na grádu Ljubušínu, v gózdih mej danášnjim méstom Kladnom in Smečnom.

Potómcí Ljubúšini in Přemislovi ali Přemislovci sô gospodováli poté m na Čěškem 550 let.

Slovníček.

A.

A, *ale*.

ako, *jestli*.

ako rávno, ako túdi,
ačkoliv.

ali, 1. *ale*; 2. (= a + li)
začíná otázku; 3. ali...

ali, *buď...buď*.

ápno, *vápno*.

B.

Bahati se, *chvastati se*.

bajta, *chýška*.

baker, *měď*.

bárati, *ptáti se*.

baršún, *aksamít*.

baš, *právě*.

bedéti, bedím, *bđiti*.

beráč, *žebřák*.

brati, berem, *čísti*; *sbí-*
rati.

berílo, *čítanka*.

beséda, *slovo*; *řeč*.

blago, *statek*, *zboží*.

blagoslov, *požehnání*.

blagovóliti, *ráčiti*.

bolj, *víc*, *lépe*.

bóljšati, *lepšiti*, *opravo-*
vati.

božič, -ča, *vánoce*.

brgla, *berla*.

brstéti, -tím, *pučeti*.

brv, -i, *lávka*, *břevno*.

bratovščina, *bratrství*.

brez (prp.), *bez*.

brezdno, *propašť*.

briga, *starost*, *péče*.

brigati se, *starati se*,
pečovati.

brinje, -a, *jalevec*.

brísati, bríšem, *utirati*.

brivec, *holič*.

brój, *číslo*.

bučéla (čbéla), *včela*.

bukve (pl.). *kniha*.

burke (pl.), *šibalství*,
šašky.

C.

Cánja, *náruční košík*.

cekín, *dukát*.

celò, *docela, velmi*.

cenó, *lacino*.

cépiti, *štípati* (dříví).

césar, -rja, *císař*.

césta, *silnice*.

cúnja, *hadr*.

Č.

Část, *česť*.

částník, *důstojník*.

čása, *číše*.

če, *jestli, pakli*.

čebulj, *cibule*.

čéda, čréda, *stádo*.

čéden, *čistounký, čacký*,
kloudný.

čédnost, *čistota; ctnost*,

čegáv, *čí*.

čeméren, *mrzutý*.

čepéti, *dřepěti*.

čestít, *uctěný*.

čestítati, *pochívati; gra-*
tulovati.

čéš, *neboť, poněvadž asi*.

čoln, *člun*.

črnílo, *černidlo; inkoust*.

čréšnja, *třešně*.

črévelj, *střevíc*

čúden, *divný*.

čúdit se, *diviti se*,

čút, *cit*.

čúvaj, *strážce, hlidač*.

čúvati, *hlídati*.

D.

Da, *že, aby; ano*.

dasitúdi, *ačkoliv*.

dan, dné, *den*.
 danes, *dnes*.
 dávi, *dnes ráno*.
 debèl, *tlustý; hrubý, hmotný*.
 deblo, *kmen*.
 dejáti, *dénem, diti; učiniti, položiti*.
 dékla, *děvečka*.
 deklè, -èta, *holka*.
 denár, *peníz; denárje, peníze*.
 deska, *prkno*.
 dêtelja, *jetel*.
 devíca, *panna*.
 dež, *děšť*.
 dežéla, *země (vlast)*.
 diják, *studující*.
 díšati, *diším, voněti*.
 dobíček, *zisk*.
 dobíti, *dostati*.
 dogodíti se, *přihoditi se*.
 dojíti, *dojím, kojiti*.
 dokle, *doklej, až dokud? dlouho-li?*
 dokler, *dokud, dokavad*.
 dolôčiti, *určiti*.

domoljúb, *vlastenec*.
 domovina, *vlast*.
 dopàsti, *dopàdem, líbitise*.
 dopóldan, *dopoledne (sbst.)*.
 dopóldne, *dopoledne (adv.)*.
 dosihdób, *dosud, dosavad*.
 doslè, *doslèj, posud, posavad*.
 dotôd, *potud, až sem*.
 dovòlj, *dostatečně*.
 dovršiti, *dokončiti*.
 dozďaj, (*až*) *dosud, dosavad*.
 drevorêd, *stromořadí*.
 drobíř (m.), *drobné (peníze)*.
 drugáčen, *jinaký*.
 drugáče, *jinak*.
 drugam, *jinam*.
 drugód, *drugje, jinde*.
 družba, *společnost*.
 držáva, *říše*.
 duhóvník, *duchovní (kněz)*.

dúri, -ij, (pl.) *dvěře*.
dvójen, *dvojnásobný*.
dvom, *pochybnost*.
dvómiti, *pochybovati*.
dvorána, *sál*.

E.

Enák, jednák, *stejný*.

F.

Fant, *hoch*.

G.

Gábiti se, *oškliviti se*.
ganoti, ganem, *hnouti*.
gaziti, *broditi se*.
gizdati se, *fintiti se*.
glágol, *sloveso*.
glasovír, *piano*.
gledalíšče, gledíše, *divadlo*.
gležen, *kotník*.
gôbec, *zobák*.
goldínar, *zlatý*.

goljúf, *podvodník*.
gorečica, *žáha*.
gorjé! *běda!*
gospá, *paní, dáma*.
gospód, *pán*.
gospòda, *pánové*.
gospodíčna, *slečna*.
gospóski, *pansky*.
gostilnica, *hostinec*.
gostoljúbje, *pohostinství*.
govêja júha, *hovězí polívka*.
gozd, *les*.
grája, *kárání*.
grajščák, *velkostatkář*.
grajščína, *zámek*.
grd, *ošklivý*.
grébsti, grébem, *hrabati*.
grêda, *záhon*.
grenkost, *hořkost*.
grevati, *pykati*.
gríč, *pahorek*.
gríža, *úplavice*.
grm, *křovina*.
grof, *hrabě*.
grohot, *chechtot*.
grozd, *hrozen*.

guba, *záhyb*.
gumb, *knoflík*.

H.

Hasen, *užitečný*.
hčí, *hčere, dcera*.
hinavec, *pokrytec*.
hip, *chvilka, okamžik*.
híša, *dům*.
híšna, *panská*.
hiter, *rychlý*.
hitěti, *hitím, pospíchati*.
hláče, *spodky*.
hlápec, *pacholek*.
hléb, *bochník*.
hlíniti se, *přetvařovati se*.
hojka, *chvoje*.
holm, *chlum*.
hotěti, *hočem, chtíti; nó-
čem, nechci*.
hrána, *potrava*.
hranilnica, *spořitelna*.
hrániti, *živiti; chrániti*.
hrást, *dub*.
hren, *křen*.
hríb, *pahorek*.

hrup, *hřmot*.
húd, *zlý*.
hudič, *ďábel*.
hudoba, *zloba*.
hudobnež, *zlosyn*.
hujšati se, *horšiti se*.
hvála, *dík; chvála*.

I.

Imenít, *slovutný*.
imětje, *majetek*.
in, ino ($\equiv i + no$), *i, a*.
ipák, *přece*.
iskáti, *iščem, hledati*.
istina, *pravda*.
iti; idem, *grêm, jíti*.
izdája, *zrada*.
izglêd, *vzor, příklad*.
izgóvor, *výmluva*.
izgùba, *ztráta*.
izobrážen, *vzdělaný*.
izpítati, *zkoušeti*.
izprášati, *vyptávati*.
izrôčiti, *odevzdati*.
iztok, *východ (orient)*.
izvanrêden, *mimořádný*.

izvír, *původ*.
izúvek, *zouvak*.

J.

Jadrati, *plouti*,
jahati, *jeti na koni*.
jájce, *vejce*.
ják, *silný*.
jáko, *velmi*.
jákost, *síla*.
jasli, *jesle*.
jastreb, *jestřáb*.
javen, *veřejný*.
jěča, *vězení*.
jéd, -í (f.), *jídlo*.
jedílnica, *jidelna*.
jedva, *sotva*.
jek, *ozvěna*.
jeklo, *ocel*.
jelša, *olše*.
jénjati, *přestávati, ule-
vovati*.
jerbas, *košík*.
jerebica, *kuroptev*.
jésih, *ocet*.
jěsti, *jém, jísti*.

jěti, *jámem, jati*.
jětra, *jatra*.
jěza, *zlost, hněv*.
jězik, *jazyk*.
jók, *pláč*.
jug, *jih*.
júha, *polévka*.
junák, *hrdina*.
jutre, *zítra*.

K.

Káča, *had*.
kadar, *když*.
káj, *co?*
kajti, *neboť*.
kak, *jaký*.
kako, *jak?*
kakor, *jako, jakož*.
kakorkoli, *jakkoliv*.
kakoršen, *jakýž*.
kakšen, *jaký?*
kam, *kam?*
kamor, *kamž, kamžtě*.
kamor koli, *kamžkoliv*.
kár, *což; v tom, na-
jednou*.

kasen, <i>pozdni.</i>	kôdrast, <i>kučeravý.</i>
kázen, <i>trest.</i>	koj, <i>takoj, ihned.</i>
kdaj, <i>kdy? kdysi.</i>	kokóš, <i>-i, slepice.</i>
kde, <i>kje, kde?</i>	kolodvór, <i>nádraží.</i>
kder, <i>kjer, kdež.</i>	kómaj, <i>sotva.</i>
kedar, <i>když.</i>	konči, <i>aspoň.</i>
ker, <i>poněvadž.</i>	korák, <i>krok.</i>
kesáti se, <i>želeti, litovati.</i>	korákati, <i>kráčet.</i>
kita, <i>vrkoč.</i>	korist, <i>užitek, prospěch.</i>
klét, <i>sklep.</i>	kos biti komu, <i>s někoho</i>
klíc, <i>zvolání.</i>	<i>býti.</i>
klícati, <i>klíčem, volati.</i>	kosílce, <i>snídání.</i>
ključ, <i>klíč.</i>	kosíter, <i>cín.</i>
kljún, <i>zobák.</i>	kósiti, <i>snídati (vidličkou).</i>
klobása, <i>uzenka.</i>	kosíti, <i>kositi.</i>
klôp, <i>-í, lavice.</i>	kosmát, <i>chlupatý.</i>
kmálu, <i>brzy, hnedle.</i>	koš, <i>nůše, koš.</i>
kmet, <i>sedlák; — na kmé-</i>	košek, <i>košík.</i>
<i>tih, na venkově.</i>	košúta, <i>laň.</i>
kmetíja, <i>selský statek.</i>	kréda, <i>křída.</i>
knêz, <i>kníže.</i>	krégati, <i>hubovati; se,</i>
knjiga, <i>kniha.</i>	<i>vaditi se.</i>
ko, <i>jestli; když.</i>	krepek, <i>křepký, silný.</i>
kočíja, <i>kočár.</i>	krepóst, <i>ctnost.</i>
kôdi, <i>kudy? — od kôd,</i>	krapostěn, <i>ctnostný.</i>
<i>odkud?</i>	krés, <i>křes (čas o sv. Janě).</i>
kôder koli, <i>kudykoliv.</i>	krí, <i>krví, krev.</i>

krílo, *křídlo*; *ženská*
sukně.

kristjan, *křesťan*.

kriv, *křiv*; *vinen*.

krivíca, *křivda*.

krôg, *kruh*.

krôgla, *koule*.

krojáč, *krejčí*.

krokar, *krkavec*.

krompír, *brambor*.

krôžnik, *talíř*.

krùh, *chléb*.

kuga, *mor*.

kuhati, *vařiti*.

kúm, *kmotr*.

kùp, *hromada, zástup*.

kúp, *koupě; cena*.

kupčíja, *kupectví, obchod*.

kupa, *sklenice*.

kura, *slepice*.

kúriti, *topiti (do kamen)*.

kurjáva, *topení; topivo*.

kurúza, *kukuřice*.

kúšnoti, *políbiti*.

kvišku, *vzhůru*.

L.

Láčen, *hladový*.

ládija, *loď*.

lágati, *lážem, lháti*.

lahek, *lehek, lehký*.

lájati, *štěkati*.

láket, *loket*.

lákota, *hlad*.

láni, *loni*.

lás, *vlas*.

lasten, *vlastní*.

lastník, *majetník*.

lastovíca, *vlaštovice*.

láž, *lež*.

lažnjívec, *lhář*.

le, *jen*.

lêča, *čočka*.

léga, *poloha*.

lép, *pěkný, lepý*.

lepòta, *krása*.

lés, *dřevo; les*.

lesén, *dřevěný*.

léstvica, *řebřík*.

létina, *úroda, sklizeň*.

liják, *nalévák*.

lisíca, *liška*.

ljúb, *milý*.
 ljubézen, *láska*.
 ljúbiti, *milovati*.
 ločítev, *loučení*.
 lonec, *hrnec*.
 lovec, *myslivec*.
 lúč, *světlo*.
 lukati, *číhati*.
 luknja, *díra*.
 luknjast, *děravý*.
 lúpiti, *loupati*.

M.

Mádež, *skvrna*.
 mahoma, *ihned*.
 manj, *méně*.
 manjkati, *scházeti, chyběti*.
 már, *dbalost, pozornost*.
 márati, *dbáti*.
 marjética, *petrklič*.
 marljív, *dbalý, pilný*.
 mársikaj, *cokoliv, mnohé*.
 mársikdo, *mnohý*.
 mársikrat, *dost často; leckdys*.

marveč, *ba spíše; naopak*.
 mást, *-i, tuk*.
 máša, *mše*.
 mášnik, *kněz*.
 maščevánje, *msta*.
 maščeváti se, *mstíti se*.
 mávrica, *duha*.
 medén, *medový*.
 meja, *mez, hranice*.
 méniti, *míniti; -se, rozmlouvati*.
 ménjati, *měnniti*.
 mesár, *řezník*.
 mesó, *maso*.
 mésec, *měsíc*.
 metla, *chvoště*.
 metúlj, *motýl*.
 mezínec, *malík*.
 mikati, *skubati; lákati*.
 mil, *slitovný, milý*.
 milína, *vděk, milostnost*.
 mílo, *mýdlo*.
 milováti, *litovati (někoho)*.
 míza, *šťůl*.
 mláčen, *vlažný*.

mladína, *mládež*.
 mláj, *nový měsíc*.
 mláka, *kaluž*.
 mnénje, *minění*.
 množica, *množství*.
 moči, *mórem, moci*.
 môčnik, *moučník (kaše)*.
 močvírje, *močál*.
 moder, *modrý*.
 môder, *moudrý*.
 molzti, *molzem, dojití*.
 mórati, *móram, musiti*.
 morda, *snad*.
 moríti, *vraždití*.
 morílec, *vrah*.
 mrák, *soumrak*.
 mréti, *mrjem, mřítí*.
 mrgoléti, *hemžiti se*.
 mrlíč, *umrlec*.
 mrmráti, *reptati*.
 mrvá, *píce; zdrobek*.
 mrzel, *studený*.
 mrzlíca, *zimnice*.
 mudíti se, *meškati*.
 mútast, *němý*.
 mútec (sbst.), *němý*.

N.

Načín, *způsob (kterak)*.
 náda, *naděje*.
 nadjáti se, *doufati*.
 nadléga, *obtěž*.
 nadlóga, *úzkosti*.
 nadoméstí, *zastoupiti*.
 nadškóf, *arcibiskup*.
 nájprej, *nejprvé*.
 náklo, *kovadlina*.
 nalóga, *úloha*.
 namén, *úmysl; účel*.
 námreč, *totiž*.
 napôtek, *překážka, zá-
vada*.
 napôtiti, *pravou cestu
ukázati*.
 napráva, *zařízení; ústav*.
 naprávljati, *způsobovati,
činiti*.
 naprédek, *pokrok*.
 napréj, *ku předu*.
 napúh, *pýcha*.
 naráščaj, *dorost*.
 naráva, *přirozenost; po-
vaha*.

narêdba, *nařizení*.
 naréjati, *zhotovovati*.
 naréžati, *osuporati se*.
 narôčba, *objednávka*.
 naročilo, *zakázka*; *naří-
 zení*.

nasvět, *rada, návrh*.
 naváda, *zvyk, mrav*.
 naveličati se, *nabažiti se*.
 nazáj, *zpátky*.

naznanílo, *oznámení*.
 nego, *nežli*; *nýbrž*.

nekàko, *nějak*; *poněkud*.
 nekdàj, *někdy (minule)*.

nerôden, *nejapný*.

nesпамéten, *nerozumný*.

nétiti, *topiti, rozdělati
 oheň*.

nevíhta, *bouřka*.

nevréme, *slotá*.

nocój, *dnes večer*.

nikàkor, *nikterak*.

nikàr, *nikoliv*.

nikòli, *nikdy*.

nóhet, *nehet*.

norec, *blázen*.

noša, *nošnja, kroj*.

noter, notri, *vnitř*; *do
 vnitř*.

nráven, *mravný*.

O.

Obécati, obétati, *slibo-
 vati*.

obílen, *hojný*.

obisk, *návštěva*.

obiskati, obiščem, *na-
 vštíviti*.

oblást, *moc*.

oblíka, *tvar, forma*.

obljúba, *slib*.

obnášanje, *chování*.

obók, *oblouk, klenba*.

obráz, *tvář*.

obrést, *-i, úrok*.

obúp (m.), *zoufalost*.

oče, očéta, *otec*.

očêditi, *očistiti*.

očítati, *vyčítati*.

odéja, *přikrývka*.

odkritosrčen, *upřímny*.

odlikováti se, *vyzname-
 návati se*.

odlôčiti, rozhodnouti.

odpíráti, otvíráti.

odpočítati se, odpočinouti.

odpréti, odprém, otevřítí.

odsihdób, od té chvíle.

ôgelj, uhel.

ôgel, úhel (roh).

oglêda, dozorce.

ogrditi, pošpiniti.

ohòl, nadutý, pyšný.

okràj, okres.

okràjni glavár, okresní
hejtman.

okúsen, vkusný.

olájšati, ulehčiti.

omedléti, omdlíti.

omíka, vzdělanost.

omilováti, politovati.

omísliti si, zjednati, po-
říditi si.

opáziti, zpozorovati.

opéšati, utrmácti se,
podlehnouti.

opómba, připomenutí,
poznámka.

opomníti, připomenouti.

oponášati, potupně vy-
týkati.

opráviti, vykonati.

ostrméti, zhroziti se.

ošáben, pyšný, nadutý.

otěti, otmém, vysvoboditi.

otok, ostrov.

otrok, dítě.

otrpnoti, otrpnem, ztr-
nouti.

P.

Pa, pak, však, a.

pájek, pavouk.

palica, hůl.

paméten, rozumný.

pášnik, pastviště.

paziti, pozorovati, dávatí
pozor.

péc, pec, kamna; skála.

peljáti, peljem, vésti;
vézti.

períca, prادلена.

péšati, umdlévati.

petelín, kohout.

péti, pójem, zpívati.

pétje, *zpěv*.
 píhati, píšem, *foukati*.
 píkati, *píchatí*.
 písan, *strakatý*.
 pisker, *hrnec*.
 piška, *kuře*; pišče, -éta,
 kuřátko.
 pláčati, *platiti*.
 planína, *álpa*.
 plemenít, *šlechtický*, *u-*
 šlechtilý.
 plês, *tanec*.
 plézati, pléžem, *šplhati*
 se.
 plítev, *mělký*.
 plóšča, *plotna*.
 počiti, počijem, *odpoči-*
 nouti.
 pôčiti, *puknouti*.
 podáriti, *darovati*.
 podrtína, *zřícenina*.
 poglavíten, *hlavní*.
 pogúm, *srdnatost*.
 pohléven, *pokorný*.
 pohodíti, pohódím, *roz-*
 šlapati.
 poldán; poldné, *poledne*.

poléten, *letní*.
 pomén, *smysl*, *význam*.
 pomilováti, *politovati*.
 ponaredíti, *padělati*, *ná-*
 podobiti.
 ponášati se, *chovati se*.
 ponoviti, ponávljati, *ob-*
 noviti, *-ovati*.
 ponùditi, ponújati, *na-*
 bídnouti, *nabízeti*.
 popóln, *úplný*.
 popréd, poprēj, *dříve*.
 porôčati, poročíti, *vzka-*
 zovati, *zpravití*.
 porôka, *sňatek*.
 posében, *zvláštní*.
 poslópje, *budova*.
 poslovíti se, *rozloučiti se*.
 posnémati, *nápodobovati*.
 posôditi, *půjčiti*.
 posôda, *nádoba*.
 posojílo, *půjčka*.
 postàti, postànem, *stàti*
 se.
 postáva, *zákon*.
 pôt, -a, *cesta*.
 pot, -ú, *pot*.

potréti, potèrem, roz-
mačkati.

potrúdití se, vynasnažiti
se.

potùhnen, potouchlý.

pozábiti, zapomenouti.

poželénje, žádostivost.

prátika, kalendář.

prav, pravý; hodně, do-
bře.

právda, právo; soudní
věc.

pravíca, právo; sprave-
dlnost.

pravičen, spravedlivý.

pravičen, pravidelný.

pravljica, pohádka.

prážen, sváteční.

pre, prý.

pregánjati, pronásledo-
vati.

prehladíti se, nastydnouti.

premóžen, zámožný.

prepád (m.), propašť.

prepír, rozepře, váda.

prepovédati, zapovídati.

prepričati, přesvědčiti.

pretékel, minulý.

pretíti, hroziti.

preudárjati, uvažovati.

prevára, klam, podvod.

prevíden, opatrný.

prevzêti, prevzámem se,
vypínati se.

príca, svědek (zvl. očitý).

príd, užitek, pilnost.

príden, pilný, hodný.

prijázen, přívětivý, la-
skavý.

prijêten, příjemný.

prikázen (f.), úkaz, zjev.

prilóžnost, příležitost.

primér, příklad.

pripeljáti, pripéljem, při-
vésti, se, přivéztí se.

prisiliti, přinutiti.

pritôžiti se, stěžovati si.

prodája, prodej.

prostor, -óra, prostor,
misto.

prošnja, prosba.

prtič, ubrus.

ptíca (ptič), pták.

puhtéti, puhtím, *kouřiti se (parou).*

R.

Rž, rží (f.), *žito.*

rábiti, *užívatí.*

ráca, *kachna.*

račún, *počet, účet.*

radovéden, *zvědav.*

ráhel, *kyprý, hebounký.*

rájni (adj.), *nebožtik.*

ráven, *rovný.*

raz, *roz-*.

razméra, *poměr.*

rázred, *třída.*

rázsrditi, *rozzlobiti.*

razžáliti, *uraziti.*

rebro, *svah; žebro.*

réč, rečí, *věc.*

rêd, *řád, pořádek.*

redóvník, *řeholník.*

rejénček, *schovánek.*

rejénka, *schovanka.*

rêp, *ocas (kus dobytka).*

repénčiti se, *rozdíratí se.*

rés, *opravdu, pravda!*

résen, *opravdový, vážný.*

resníca, *pravda.*

réva, *bída, nouze.*

révež, *chudák, bídák.*

rôbec, *kapesní šátek.*

rod, *kmen (lid).*

rodbina, *příbuzenstvo, rod.*

rodovina, *rodina.*

ropôt, *lomož.*

rumén, *zlaté barvy; ruměnný.*

ruta, *šátek na krk (zvl. lněný).*

S.

Sád, -ú, *plod; sádje, ovoce.*

sahnoti, *sahnem, schnouti.*

saj, *vždyť.*

samostán, *klášter.*

sápa, *dech.*

sápica, *vánek.*

sedaj, *nyní.*

séja, *sedění.*

séjem, sějma; semenj,	sotéska, soutéska.
semnja, výroční trh.	sovrážnik, nepřítel.
sénca, stín.	spalnica, ložnice.
sěženj, sáh.	sploh, vůbec.
síjati, svítiti.	spodóbiti se, slušeti se.
sinóči, na dnešek.	spomeník, pomník.
siromák, chudák, nuzák.	spomlád, -i (f.), jaro.
skedenj, mlat.	správiti se, smířiti se;
skléda, mísa.	vypraviti se.
sklép, usnesení.	sprehód, procházka.
skórja, kůra.	spremémba, změna.
skrb, -í, (f.), péče.	sprémíti, sprémljati, pro-
skrbéti, skrbím, pečovati.	vázeti.
slab, slabý; špatný.	sprêten, hbitý, obratný,
sloga, svornost.	čiperný.
slověč, proslulý.	spričeválo, vysvědčení.
slovésen, slavnostní.	spríditi, zkaziti.
slovó, slovésa, rozlou-	srájca, košile.
čená.	srám, stud.
slovstvo, literatura.	srd, zlost; srdít, zlostný.
smátrati, pozorovati.	srěča, štěstí.
smílití se, slitovati se.	srěcati, potkati.
snága, čistota.	srěčen, šťasten.
snážen, čistotný.	srěčno! měj se dobře!
snážiti, čistiti.	(na rozlouč.)
sóba, pokoj.	stanovánje, byt.
sopáren, dusný.	stanováti, bydleti.

stariši (pl.), *rodiče*.
 steber, *sloup*.
 stol, *židle*.
 stopínja, *kroče*j.
 stôpnice (pl.), *schody*.
 storíti, *učiniti*.
 strást, -i, *náruživost, vá-*
 šeň.
 stréči, stréžem, *poslu-*
 hovati.
 strežáj, *služebník, po-*
 sluha.
 strúp, *jed*.
 studénec, *studna, stu-*
 dánka.
 stúdití se, *zošklivovati se*.
 stvár, -í (f.), *tvor; věc*.
 suknja, *kabát*.
 suženj, *otrok*.
 svaríti, *vystříhati*.
 svést, *svědomě; pevné*
 naděje.
 svět, *svatý*.
 svět, *svět*.
 svět, *rađa*.
 svetínja, *medalie*.
 svetoválec, *rada (m.)*.

svíla, *hedvábí*.
 svíнец, *olovo*.
 svinjska pečénka, *vepřo-*
 vá pečeně.

Š.

Šála, *žert*.
 še, *ještě; še le, teprv*.
 šêga, *zvyk, mrav*.
 šivanka, *jehla šicí*.
 škárje (pl.), *nůžky*.
 škóf, *biskup*.
 škornja, *bota*.
 škrjánec, *skřivánek*.
 štéti, štéjem, *počítati*.
 števílo, *číslo*.

T.

Tát, tatú, *zloděj*.
 tečáj, *běh, semestr*.
 têhtati, *vážiti; zkoumati*.
 tek, *chuť, chutnání*.
 teknoti, *tekнем, chutnati,*
 k duhu jíti.
 térjati, *pohledávati*.

tešč, *lačný*.
 tikoma, *těsně vedle*.
 tla, tál (pl.), *půda*.
 tōča, *krupobití*.
 togóta, *vztek*.
 tolážba, *útěcha*.
 tolážiti, *těšiti (někoho)*.
 tolováj, *loupežník*.
 továřiš, *druh*.
 tōžiti, *žalovati*.
 trájati, *trvati*.
 trák, *páska, pentle*.
 trata, *pažíř*.
 trd; trden, *tvrdý, pevný, statný*.
 trebuh, *břicho*.
 trenoti, trenem, *oko zavřítí*.
 trenôtek, *okamžení*.
 trepetáti, *chvěti se*.
 trézen, *střízliv*.
 trinóg, *tyran*.
 trkati, *klepati*.
 trpežljiv, *trpěliv*.
 trta, *vinný keř*.
 trúden, *unaven*.
 trúdití se, *namáhati se*.

truma, *zástup, dav*.
 trúšiti, *povykovati*.
 túdi, *také*.
 túj, *cizí*; tújec, *cizinec*.
 tvor, *vřed*.

U.

Ubéžen, *uprchlý, na úteku*.
 učéneć, *žák*.
 učilnica, *školní síň*.
 udréti, *uděrem, sřítiti se*.
 ugànoti, ugànem, *uhodnouti*.
 ukàz, *rozkaz*.
 umětnost, *umění*.
 up, *naděje*.
 upati, *doufati*; -se, *troufati si*.
 úra, *hodina; hodiny*.
 uren, *hbitý*.
 ústnica, *pysk*.
 uta; utica, *bouda*.
 utêgnoti, utêgnem, *míti kdy; moci*.
 uzròk, *příčina*.

V.

Vádití, *cvičiti*.
 vája, *cvik*.
 vál, *vlna (na vodě)*.
 várčen, *spořivý*.
 váren, *opatrný, bezpečný*.
 váruh, *ochránce, strážce*.
 vas, *vasí, ves; vaščan, vesničan*.
 včasi, *někdy, mnohdy*.
 včera, *včera*.
 véder, *jasný*.
 vedříti se, *vyjasňovati se*.
 véja, *větev*.
 veljáti, *cenu míti, státi...*
 veljáva, *hodnota; platnost*.
 vendar, *přece*.
 verjěti, *verjámem, věřiti*.
 verozákon, *náboženství*.
 ves, *vsa, vse, všečen, -a, -o*.
 vesóljen, *veškerý, povšechný*.
 vídez, *-a, zdání; na vídez, na oko*.

vilice (pl.), *vidlička*.
 vír, *pramen, původ*.
 v obče, *vůbec*.
 vonjáva, *vůně*.
 vōšiti, *přáti*.
 vōtel, *dutý*.
 vozník, *vozka*.
 vpríčo, *v přítomnosti*.
 vráčati, *vracetí*.
 vrát, *-ú, krk*.
 vráža, *pověra*.
 vrág, *nepřítel; ďábel*.
 vréča, *pytel*.
 vréd, *spolu, zároveň*.
 vréden, *hodný*.
 vrl, *švarný, statný*.
 vrnoti, *vrnem, vrátiti*.
 vrt, *zahrada*.
 vrv, *-í (f.), provaz*.
 vsaj, *aspoň*.
 vselej, *vždy, pořád*.
 všěč, *příjemný; žádoucí*.
 vzěti, *vzámem, vzíti*.

Z.

Zaděti, *žadénem, dovésti, stihnouti, trefiti*.

zadovóljen, *spokojen*.
 zahód, *západ*.
 zahtévati, *žádati*.
 zahváliti, *děkovati*.
 zájec, *zajíc*.
 zajúterk, *snídaní*.
 zaklád, *poklad*.
 zákon, *zákon; manželství*.
 založaj, *kousek chleba*.
 zamaknoti se, *k vytržení přijíti*.
 zaméra, *mrzutosť*.
 zamúda, *zmeškání*.
 zaničeváti, *opovrhati*.
 zaníkern, *nedbalý*.
 zánjka, *lečka, oko*.
 zapáziti, *zpozorovati*.
 zapréti, *zaprem; zapírati, zavřiti, zavíratí*.
 zapómniti, *zapamatovati si*.
 zapóved, *příkaz*.
 zapráviti, *promrhati*.
 zaspán, *ospalý*.
 zastava, *zástava; prapor*.
 zastonj, *zdarma; nadarmo*.

zaúpati, *svěřiti, důvěřovati*.
 zavétnica, *opatrovkyně*.
 zavzêti, *zavzámem se, užasnouti*.
 zboléti, *rozstonati se*.
 zbóljšati, *opraviti*.
 zdaj, *nyní*.
 zdravica, *přípitek*.
 zdravotník, *lékař*.
 zginoti, *zginem, zmizeti*.
 zgodíti se, *státi se, udáti se*.
 zgodovína, *dějiny*.
 zgovóren, *výmluvný*.
 zguba, *ztráta*.
 zgubíti, *ztratiti*.
 zíbatí, *zibljem, kolébatí*.
 zíd, -ú (m.), *zeď*.
 zmága, *vítězství*.
 zméren, *mírný*.
 zmôta, *omyl, chyba*.
 značaj (m.), *povaha*.
 znán, *známý*.
 znánec (sbst.), *známý*.
 zoréti, *zorím, zrátí*.
 zrák, *vzduch*.

zvéden, *zkušný, znalý.*
 zvedříti se, *vyjasniti se.*
 zvěst, *věrný; svědomitý.*
 zvestoba, *věrnost.*
 zvêza, *svazek; jednota.*
 zvêzda, *hvêzda.*
 zvijáča, *lešť, potměšilost.*
 zvršiti, *dokončiti.*

Ž.

Žalost, *smutek.*
 žalováti, *truchliti.*
 žêti, *žánjem, žiti, žnu.*
 žárek, *paprsek.*
 žárek, *horký.*
 žêja, *žízeň; žêjen, žizniv.*
 želja, *přání, žádost.*
 željen, *žádostiv.*
 žep, *kapsa.*
 žêtev (f.), *žně.*
 žgánje, *kořalka.*
 žig, *žeh.*

žikljati, *tříti.*
 žitnica, *sýpka.*
 žito, *obilí.*
 žívež (f.), *potraviny.*
 živo srebro, *rtuť.*
 živád (f.), *domáci zvířata.*
 živáhen, *jarý, čilý.*
 živál (f.), *živočich.*
 živéti, *živ býti.*
 živína, *dobytek.*
 življénje, *živobyti.*
 žláhta, *příbuzenstvo.*
 žláhten, *ušlechtilý, vzá-
 cný; milostivý.*
 žlícá, *lžíce.*
 žrtvovati, *obětovati.*
 žrébe, *hříbě.*
 žréti, *žrem, žráti.*
 župán, *starosta (purk-
 mistr).*
 župníja, *farní osada.*
 žúpnik, *farář.*
 žveplo, *síra.*
 zvížgati, *hvízdati.*

O B S A H.

	Str.
<i>Úvod</i>	3
<i>Slovinsko</i>	7
Celovec	12
Bělák	16
Trbiž	18
Bled	22
Ženy bledské	30
Kraň	33
Lublaň	35
Z Lublaně do Postojny	40
Postojna	42
Zámek Před Jamou	58
Terst	59
Celje	63
Maribor	65
<i>Slovinská národnost</i>	66
<i>Slovinský jazyk</i>	74
<i>Slovníček</i>	83

91.497.12.

Str.

3

7

12

16

18

22

30

33

35

40

42

58

59

3

5

6

4

3

NAKLADATELSTVO F. ŠIMÁČEK KNIHTISKÁRNA
V PRAZE, Jerusalemská ul. č. 11.

ZA VÍRU A VOLNOST.

Báseň od

ADOLFA HEYDUKA.

Ve stkvostné úpravě se 60 ilustracemi od
Jakuba Šikanedra.

Krámská cena zl. 3.20, ve stkvostné vazbě zl. 4.30.

Desky (zhotovené dle nákresu prof. J. Kouly v závodě
p. Špottově) po 80 kr. (s pošt. záсылkou 1 zl.).

VÁCLAV Z MICHALOVIC.

Báseň od

SVATOPLUKA ČECHA.

V nádherné úpravě s 41 ilustracemi od
Adolfa Liebschera.

Krámská cena zl. 2.20, ve stkvostné vazbě zl. 3.30.

Desky pocházejí z knihařského závodu p. Špotta a vyni-
kají vkusem a elegancí. Jednotlivé po 80 kr., s poštovní
záсылkou doporučenou 1 zl.